

AVV!

REVISTA COMARCAL
DELS PORTS

ANY I n.2 Estiu

Ajut 200 ptes.

MONGRAFIC: L'EMIGRACIÓ

Equip de redacció: Carme Segura i Pep Gisbert (Cinctorres), Narcisa Rambla (el Forcall), Bartomeu Messeguer (Herbes), Josep Maria Zapater (la Mata), José Bordás -esports-, Ernest Querol, Jesús Sanguensa (Morella), Emili Vinaixa (Portell), Manuel Clemente, Quico Blasco (Sorita), Josep Manuel Falcó (Vilafranca)

Fotografia: Grup de Fotografia de Morella i Salvador Rabaza.

Correcció lingüística: Josefina Borrás, Manuel Dolz, Adolf Piquer, Ernest Querol.

Col·laboradors: tots els que vulguen escriure.

Administració: Rafael Prats.

Edita: Associació Cultural i Comissió de Normalització Lingüística dels ports.
Correspondència a: l' Apartat de Correus n. 18 - 12300 MORELLA

C. I. F. : G 12080636

Imprimeix: Imprinta Arts Gràfiques - Roquetes
Dipòsit Legal: B.20.594-1987

SUMARI

EDITORIAL

MONOGRAFIC SOBRE L'EMIGRACIO

- Evolució de la població.
- Moviments migratoris.
- Causes de l'emigració.
- Composició de la població.
- Distribució sectorial de la població.

OPINIO SOBRE L'EMIGRACIO:

- Una freda realitat: Els Ports
- Els que se n'han anat a Catalunya.
- Els que han arribat tard.
- En defensa dels masos.

COMARCA

EL CAMP

OPINIO

CULTURA

- Tradicions populars.

ECOLOGIA

- Què passarà ?

EDITORIAL

Com podeu veure ja m'han maquillat i m'han posat de coloretts. Estos xics són aixina! Us agrado més? No va faltar qui em va acusar de fúnebre, ja és ben cert que de totes m'he n'hauré hagut de sentir, potser que a alguns no els faltare raó; però el que més m'estimaria és que ho escrigueu a les meues planes que des del principi us he dit que són obertes a tots i a tot. És veu que sou una mica gandulets i no us animeu a escriure. AU, a vore si agarreu el boli!

He de dir-vos que estic contenta de com m'heu acollit, la gent s'ha subscrit molt, però com no m'han venut a cap impremta el procés és molt lent i cal que tots em doneu la màxima difusió possible i em feu com més subscriptors millor; a les meues pàgines trobareu un full de subscripció que podeu retallar, fotocopiar, o bé escriure a mà. Si voleu alguna revista més demaneu-la a qualsevol persona de les que em fan d'una manera més directa, que podeu vore a la pàgina segona, o bé escrivint al domicili que llegireu més avall dels noms.

Pareix que els de correus de Barcelona han badat una mica, en alguns casos he arribat a casa vostra amb quasi un mes de retard, ara m'imprimiran a Roquetes i m'enviaran des d'allí, a vore si això no torne a passar.

En aquest número el monogràfic és sobre l'EMIGRACIO. Quan em plantejo parlar sobre aquest tema a la Nostra Comarca, no em marco d'objectiu el fer un estudi profund i exhaustiu sobre el tema, perquè no sóc experta en la matèria i per tant no em correspon, no m'interessa tant el rigor científic, com al donar a conèixer unes dades que encara que només siguen curiositats, poden ajudar-nos al coneixement de la situació actual i també ens recordaran, sens dubte, les causes que ens han dut a ella. També vull amb aquest recordatori fer una reflexió i pensar sobre quines possibles alternatives tenim al menys per a mantindre el que encara ens queda

---

NOTA: El nou monogràfic, possiblement tractara de l'educació a la comarca, sinó, serà sobre la qüestió religiosa, més com a fenomen, sociològic per la seua importància a la comarca, que des d'un punt de vista ortodox, pretenem que sigue una reflexió crítica, en el sentit positiu i negatiu de la paraula, escriviu articles relacionats sobre els temes, i sobre tot el que vulgueu, els heu de fer arribar abans del 15 de setembre a la Revista AUI, Apartat de Correus núm. 18, 12300 Morella. Recordeu que els articles han d'estar escrits a màquina a 60 espais per línia, dos entre línies, en valencià i firmats.

La fotografia de la portada del primer número era de Mentan Franco. Per un error de compaginació no va existir la publicitat de Casa Rourera, ni de l'Hostal el Cid, faig pública la disculpa que ja vaig fer privadament.

MONOGRÀFIC

L'EMIGRACIÓ A LA NOSTRA COMARCA

Coordinat per: CARMÉ SEGURA I NARCISA RAMBLA

El Tema de l'emigració agermana als pobles de la nostra comarca i a molts d'altres que l'envolten. És per això que a l'hora de tractar-lo no hem seguit un criteri estricte de comarcalització.

Podem diferenciar dins d'aquest monogràfic dos aspectes en quant al tractament del tema que ens ocupa. Primerament una visió més objectiva on s'intenta quantificar, d'alguna manera, aquest moviment migratori, explicar-ne un poc les causes i oferir unes dades de la situació actual als nostres pobles. L'altre aspecte més subjectiu, l'intent de mostrar com la gent que queda i la que se n'ha anat viu aquest fenomen que ha marcat tant la vida dels nostres pobles.

L'objectiu d'aquest monogràfic, no és el de fer una anàlisi rigurosa del que és i ha estat l'emigració, sino senzillament replantejar de nou el tema com a motiu de reflexió.

Es viu com un fet quasi natural el que molta gent se'n vage a treballar i a viure fora, que als estius i a les rogatives i a les festes dels pobles la gent torne, uns dies de descans, de retrobar-se amb els amics, els parents, la casa que s'han arreglat... Caldrie però, preguntar-se quin grau de compromís es té amb la vida del poble.

Els pobles els fan la gent que viu i treballa en ells i actualment als nostres pobles es viu relativament bé, malgrat el fet de continuar amb problemes de comunicacions, treball, d'equipaments i

Croquis dels pobles als que fa referència el Monogràfic

serveis socials, aspectes fonamentals en la qualitat de vida. Els que han marxat sense acabar d'anar sen, tenen alguna cosa que dir encara? És només el moment de l'abraçada, de l'alegria dels dies de festa?

Què passa a l'ànima de tants emigrants de la nostra terra que després de tants anys vivint i treballant fora es diuen i se senten Forcallans Castellfortins o de Castell de Cabres?

Pot ser caldríe plantejar-se de quina manera tots, uns i altres, podem treballar per a que els nostres pobles no acabon morint-se poc a poc com ja els ha passat a alguns d'ells.

Aquesta revista pot ser un punt d'encontre, un lloc on manifestar-se i fer propostes, un lloc de reflexió sobre la nostra realitat com a poble amb el que d'alguna manera tots, des de fora o des de dins ens identifiquem.

Moviments migratoris

La totalitat dels nostres pobles han sofert, com podem observar en el quadre, un procés decreixent al llarg del segle en quant al n.º. d'habitants.

Si fins al 1900 la població va mantindre una certa estabilitat, a part dels índexs decreixents atribuïbles a factors naturals (mortaldat infantil i pestes colèriques de 1865 i 1885), ja a començament de segle s'inicia una disminució que serà contínua i irreversible en els censos de tots els pobles, de tal manera que, en termes generals, la població disminueix un 64,83 per cent des de 1900 fins l'actualitat.

L'explicació és coneguda per tots, qui més qui menys l'hem patida en la nostra carn i en la nostra família. Es diu: EMIGRACIO

Ja als primers quinze anys del nostre segle XX, la gent començà a anar-se'n i serà cap a l'Argentina i en menor quantitat cap al Brasil, sent aquesta una emigració amb acaràcter definitiu.

Quan a conseqüència de la I Guerra Mundial la possibilitat d'anar a Amèrica quedé esclosa, la gent

dels nostres pobles que havien de guanyar-se la vida i, ací, les oportunitat eren poques (com sempre: agricultura pobra per la manca d'aigua i pobresa de sòl), es dirigeix cap a Europa i primerament a França, on a partir de 1914 les exigències de l'economia de guerra produïren una gran demanda de mà d'obra.

Més important que aquesta emigració que es dirigeix a l'estranger és la que es dirigeix a d'altres comarques d'Espanya on el procés industrialitzador està en augment durant i després de la primera guerra, i que farà que gran part dels nostres llauradors se'n vagin amb les seues famílies i de forma definitiva cap a les zones industrials de Catalunya, fonamentalment.

Els efectes de la guerra civil (mortaldat i exili) no són més que una gota dins d'aquest desbordament.

En acabar la guerra i en els següents anys fins als 50, l'emigració del camp a la ciutat s'estanca produint-se una ruralització del país, però no és així en els pobles de la nostra comarca que segueixen abuidant-se. Serà a partir de 1967 que es produirà l'eixida massiva cap a l'estranger. El lent

EVOLUCIO DE LA POBLACIO (1900-1986)

Censos oficials

	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986
Castellfort	1.432	1.295	1.087	1.016	939	914	724	556	341	306
Cinctorres	1.537	1.534	1.566	1.478	1.346	1.350	1.167	868	698	657
Forcall	2.105	2.241	1.782	1.621	1.469	1.332	1.084	921	738	
Herbers	666	638	546				327	231	167	144
Hortells	576	565	447	374	339	279	192	122		
Mata La	640	659	611	554	527	496	456	290	233	222
Morella	7.335	6.722	5.498	5.832	5.087	4.786	4.132	3.652	3.346	3.154
Olocau del Rei	545	518	473	441	420	421	311	239	192	172
Palanques	249	225	248	210	216	189	163	71	32	25
Portell	1.067	1.086	920	977	913	803	681	518	374	331
Sorita	1.236	1.270	1.087	1.009	861	615	479	268	176	154
Todoella	718	743	683	610	509	474	394	306	185	167
Vallibona	1.708	1.702	1.418	1.282	1.202	1.061	811	386	193	132
Vilafranca	2.898	3.101	3.268	3.564	3.571	3.673	3.459	3.481	3.032	2.839
Villores	533	454	459	443	416	415	352	235	120	103
Xiva de Morella	672	614	533	471	412	382	252	160		
Castell de Cabres	416	634	406	315	288	348	153	76	36	31
Fredes	182	189	76	147	113	87	55	50		
Pobla de Benifassar	695	748	670	642	645	571	470	326	365	261
Boixar	561	526	361	396	389	294	228	41		
Coratxar	225	248	150	181	190	157	128	44		
Ballestar	371	389	320	306	337	256	223	135		
Bel	208	166	144	180	170	134	115	53		
TOTAL	26.576	26.097	22.753	22.049	20.309	19.037	16.356	13.029	10.228	9.342
TOTAL PROVINCIA	310.828	322.213	306.886	308.746	312.475	325.091	339.229	385.823	431.893	437.320

desenvolupament de l'economia espanyola no pot absorbir la mà d'obra sobrant, i l'emigració es generalitza en tot el món rural espanyol, començant a trobar-se pobles totalment abandonats, i tots pensem ara en La Tinànca, en pobles com Coratxar, Bel... La meitat de pobles abandonats, i una reducció de la població de 2657 habitants a 292 en l'actualitat.

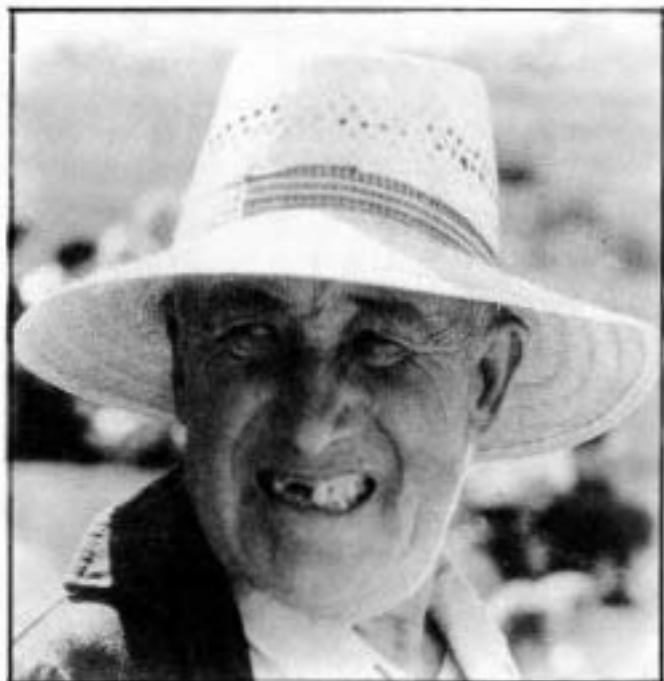
Pel que fa a la distribució d'aquesta gent que ha emigrat, trobem dos tendències:

a) Una emigració temporal (diferents temporades seguides) dirigida cap a Europa (Alemanya 60 per cent, França 25 a 30 per cent i una petita part a Suïssa), i caracteritzada per ser únicament els homes, especialment els caps de família, qui se n'anaven a fer un treball generalment de peon no especialitzats, o a les canteres de talco a França, vivint en condicions dures per tal de fer uns estalvis a força d'hores de treball i privacions.

També de forma estacionària però en estades més reduïdes, la corrent migratòria que va a França en l'època de la verema.

b) Una emigració de caràcter definitiu, dirigida fonamentalment cap a Catalunya (60-65 per cent), a Castelló i pobles de la província, i la gent de la Tinànca que s'establí majoritàriament als pobles del sud de la província de Tarragona.

Aquesta emigració es caracteritza per ser tota la família la que es trasllada. Cal fer notar el percentatge reduïdíssim d'emigrants dirigits a d'altres llocs del País Valencià i en especial a la capital.

NOTA: Els censos oficials corresponen a població de fet, exceptuant les dades de 1981 que són població de dret.

Els censos d'Herbers dels anys 1930, 1940, 1950, estan inclosos en el de Morella, així com els d'Hortells i Xiva de Morella a partir del 1981.

Els Censos de Castell de Cabres i la Pobla de Benifassar inclouen, també a partir del 1981, els dels altres pobles de la Tinànca.

Causes de l'emigració

En formular la pregunta a qualsevol que ha marxat a viure a un altre lloc, del per què ho ha fet, tothom respon: — per necessitat, per que havia de guanyar-me el pa... Evidentment eixa és una raó fonamental, podem dir que és una raó vital. Tradicionalment la Mostra Comarca igual que quasi tot l'estat espanyol és una comarca on principalment es "viu" de l'agricultura. De la superfície cultivada es dedica la part més important als cultius de secà, sobretot a l'ametller i als cereals, mentre que els cultius de regadiu queden limitats al consum familiar, no representant més que el 10 per cent de la terra bona per ser conreada.

Les condicions climàtiques i també les de configuració del terreny (orogràfiques) són les causants en major mida que les explotacions agrícoles no donen el rendiment necessari. El fred per una banda i les sequeres, són els principals causants de la improducció dels nostres camps.

En termes generals també cal assenyalar que ens trobem amb unes explotacions de caire minifundista, si a l'escassa extensió d'eixes parcel·les, li afegim en moltes ocasions una mala ubicació (quantas vegades es veuen terres on és més ampla la paret que el propi bancal ?), és evident que no rendeix cultivar-ho.

La mala xarxa de comunicacions que tenen les nostres terres, així com la llunyania dels centres industrialitzats ha perjudicat en el seu temps la

possibilitat de revitalitzar el sector industrial i segueix encara frenant aquesta revitalització.

També suposa un fre per a la comercialització dels nostres productes, així com per a facilitar la ubicació de noves indústries.

Les poques indústries que queden (exceptuant algun cas com Vilafranca), quasi totes de caràcter tèxtil, es van extingint a conseqüència de les causes abans esmentades, així com per una manca de modernització, fonamentalment.

Aquests factors econòmics són, sens dubte, les causes principals que han fet emigrar a la gent de la comarca. Actualment l'emigració podem dir que va en retrocés i que no es dona ja tant per la necessitat desesperada de trobar un treball sino per la classe de treball.

D'una banda cal dir que com les expectatives de trobar una bona feina no estan clares no hi han grans il·lusions per marxar. Però de fet sí que es produeix una emigració centrada sobretot en els sectors estudiantils, si be estadísticament aquesta emigració no és significativa, és important perquè es dona d'una forma continuada i constant. Les raons que expliquen aquest fenomen, les podem centrar, sobretot en que hi ha una gran desconexió dels programes educatius respecte de les necessitats del medi: així aquests individus "especialitzats" no tenen cap possibilitat de quedar-se a la comarca. Podem dir, doncs, que el sistema educatiu no té en compte les necessitats socio-econòmiques i culturals del món rural, educa en el nostre cas per a fer una vida fora d'ací.

Situació actual

COMPOSICIO DE LA POBLACIO (1981)

- Menors de 16 anys: Total 285,7 (X 17,85625%)
- De 16 a 64 anys: Total 910,3 (X 56,89375%)
- 65 i més anys: Total 372,4 (X 23,275%)

Les dades ens reflexen la situació de la població actual. L'únic grup notable en percentatge és el de la població de més de 65 anys. Això explica per una banda quins sectors de població no van emigrar vint anys enrera i també, en conseqüència, l'envel·liment de la població, ara mateix, als nostres pobles.

Podem parlar de sosteniment de la població jove o inclús d'augment? les dades no ho reflexen, però és cert que actualment l'emigració, diguem que es troba "aturada".

D'una banda Morella presenta un clar predomini del sector de serveis que manté ocupada el 43,8 per cent de la seua població activa, repartint-se la resta en indústria 17,2 per cent, construcció 7,5 per cent, i agricultura 31 per cent. L'auge del sector de serveis no és deu tant al fet de ser la capital de la comarca, com a l'efecte del turisme.

D'altra banda, Vilafranca destaca amb un 64,2 per cent en el sector de la indústria, sent el sector de serveis de un 19,7 per cent, la construcció 4,8 per cent i l'agricultura 11,3 per cent. Cal remarcar també que, a més a més, replega treballadores de la resta dels pobles a les seues fàbriques tèxtils.

En un segon nivell, en quant a una certa especialització a nivell comarcal per a les activitats no agràries, trobem els pobles de Forcall i Portell. Forcall presente un 40 per cent de la població en serveis, un 32,3 per cent en indústria, un 9,1 per cent en construcció, i només un 18,5 per cent en agricultura, configurant-se així en un subcentre dins de la comarca. Portell, amb un 26 per cent de la seua població en el sector de la indústria, és després de Vilafranca el poble que més alt percentatge té dins d'aquesta activitat, estan, a hores d'ara, en creixement aquest sector; la resta de l'activitat es reparteix 9,5 per cent en construcció, 12,9 en serveis i un 11,4 en agricultura. Cincorres, sent el tercer poble en quant a nº. d'habitants, manté un 83,8 per cent en el sector agrícola-ramader, reduint-se la indústria i la construcció al 3,2 per cent, i els serveis al 9,7 per cent.

En la resta de municipis, les activitats no agràries són quasi inexistentes.

BIBLIOGRAFIA:

- Nomenclator de la província de Castelló. Institut Nacional d'Estadística.
- Quadern sobre l'emigració al Maestrat del grup d'estudis de Càrites Diocesana de Tortosa.
- Els Ports de Morella. Situació actual, problemes i perspectives de les comarques valencianes. PREVASA. Caixa d'Estalvis de València.

DISTRIBUCIO SECTORAL DE LA POBLACIO

	Agricultura/Indústria/	Construcció /	Serveis	
Total Comarca	65,5%	12,9%	4,1%	11,5%
Total Comarques Castellonenques	21%	28%	10%	40%

Aquestes són les dades de l'ocupació de la població per sectors econòmics referides al total dels pobles estudiats i al total de les comarques de Castelló, segons el cens de la població d'Espanya de l'any 1981, I.N.E.

La nostra comarca segueix sent una comarca fonamentalment agrària, on els altres sectors tenen poc de pes. Ara bé, si l'activitat agrícola i ramadera pot considerar-se repartida per tota la comarca, l'activitat industrial i la de serveis es presenten concentrades en dos nuclis principals que són, al temps, els més poblats. Morella i Vilafranca.

Una freda realitat: Els Ports

Es el mes d'agost i les cases dels pobles d'aquesta comarca es van omplir, poc a poc, amb gent vinguda de diferents llocs; generalment de Catalunya. Són les vacances i també les Festes Patronals.

La gent se saluda pels carrers intercanviant-se missatges.

— Et trobo molt bé, després de la recaiguda de l'any passat...

— Com està la família...?

— No sabia que... haguere mort aquest hivern...

— Hem vingut tots menys la... que està de viatge...

I aixina, un llarg etcètera de comentaris, que, any darrera any anem escoltant.

Fa goig vore qualsevol poble de la Comarca durant aquest mes. La temperatura és ideal; calor de dia i fresqueta de nit. D'aquesta manera els mosquits no molesten. La gent passetja pels carrers o fa cap al bar per a fer la xerradeta i, de pas, prendre una cervesa ben fresqueta. Tot és vida, tot és alegria. I després vindran els dies de festes. Traurem els modelets mudadors del diumenge, els de tot anar i els propis per als dies de bou. Molts dels participants en la festa empinaran el colze més d'un dia i d'altres passaran d'una manera més discreta la festa. Tot està permès: són les festes.

I com tot passe, també passarà el mes d'agost. I de la mateixa manera que hem vist l'arribada, vorem com aquells que obrien les cases, ara les tanquen, com els mateixos que saludaven, ara es despedeixen fins a l'any que ve. I poc a poc, però d'una manera brusca, els pobles tornen a trobar-se amb la seva tranquil·la soledat que s'anirà fent més agra conforme ens anem arrimant a l'hivern.

Com per art d'encanteri tot un poble canvia la seua fisonomia fins a un punt que, de vegades, pareix increïble. I tot això ho sap molt bé la gent que viu als pobles, no sols al mes d'agost, sinó durant tot l'any. Esta serà l'altra cara dels pobles que, sovint, coste tant de reconèixer a la gent que no la viu.

Potser una mica anecdòtic, però també té el seu pes de freda realitat, de la que participe tota aquella gent que viuen ací, fills d'una comarca marginada i llunyana que ha vist com els pocs recursos econòmics que podien donar treball a la gent s'anaven extingint i com la gent anava tancant les cases en busca de noves perspectives a altres llocs.

A alguns els pot parèixer una reflexió massa negativa però és la que jo faig. De totes maneres, és ara un bon punt per a poder parlar del futur.

Els problemes econòmics ens estan afectant a tots, i aquella forta oferta de treball que abans

es donava fora d'ací, ara es pràcticament inexistent.

Els pobles s'estan estabilitzant i la gent ara, generalment, ja no emigra, sinó més bé es queda al seu lloc d'origen; cosa que és altament satisfactori, d'alguna manera, es menté.

Falta ara que es puguin crear llocs de treball suficients per a que la gent pugui establir-se en els pobles i pugui oferir el seu potencial humà com a mitjà per a potenciar i salvar els nostres pobles d'una situació tan dramàtica com ha segut la "quasi mort" d'alguns d'ells. Falta també aconseguir recursos per a tota una població jove i vella que, de vegades, es queixa d'avorriment i no saber què fer.

Aquesta curta reflexió no vol donar resposta ni presentar alternatives, simplement intente ser això: una reflexió.

Deixo a la imaginació de cadascú el grau de compromís, de crítica, d'opinió, etc. que li pugue produir.

Manola Rodríguez

DROGUERIA
PINTURES GARCIA
ARTICLES PER A BELLES ARTS

c. Zaporta, 15 tlf. 16 08 73

MORELLA

Els que se n'han anat a Catalunya

L'altre dia rellegint el llibre de Josep Vicent Marquès "País Perplex" em van vindre al cap diferents aspectes sobre l'actitud dels valencians dels Ports immigrants a Catalunya. Per tant algunes qüestions que plantejaré tenen com a punt de partida aquells que l'anomenat autor fa respecte dels valencians, però centrant-se en el País Valencià.

La meua visió és totalment parcial ja que pel meu treball em menejo en un determinat mig i per tant no vull fer d'aquestes notes una generalització que pugue afectar a tots els sectors socials i econòmics de la gent d'aquesta comarca immigrada a Catalunya i que, per altra banda, desconec en profunditat, però sí que la faré com observadora que molts anys que coneix i veu a la gent del seu poble que ha emigrat a Catalunya i que, de tant en tant, alguns una vegada a l'any, d'altres més sovint, fan cap al seu lloc d'origen, on tenen una casa o arrels familiars prou fortes com per fer que mai pergueren aquest punt de contacte.

En primer lloc considero important dir que generalment la família o persona que ha immigrat a Catalunya ho ha fet per motius de treball, i ha tingut un gratificant econòmic donat pel seu esforç de treball amb el que s'ha vist prou compensat.

D'aquesta manera l'actitud ja és de per ella mateixa positiva. Hi ha un intercanvi d'oferta i demanda totalment aconseguit.

En el lloc receptor —Catalunya— l'immigrant es trobarà amb un conjunt de costums, tradicions, manies i fets que li donaran una imatge prou coherent d'esta comunitat i en la que ell mateix s'anirà identificant, ja que, a part de les diferències de caràcter, formes de vida, costums, etc. que cada comunitat té; l'immigrant es troba amb similituds com són la llengua, la proximitat geogràfica, el contacte amb gent de la mateixa comunitat, etc. que faran que, d'alguna manera, l'actitud siga molt més oberta i comprensiva. Vull apuntar ací la importància del fet lingüístic com a punt important de la integració.

A la majoria de les poblacions del País receptor l'immigrant es trobarà que la classe dominant parla català, però també el parla una part de la classe treballadora; i que hi ha un procés de catalanització, tant en l'educació (escoles d'E.G.B., Instituts, F.P., Universitat, etc.) com en els mitjans de comunicació (ràdio, T.V.3, premsa, etc.). Tot açò farà que la consciència lingüística de la gent immigrada s'afirme més, i, per altra banda, es presente com una normalitat, lluny de la situació boirosa i sempre ambigua rebuda al País Valencià.

Crec que es pot fer l'afirmació que, en general, els immigrants d'aquesta comarca a Catalunya, tant ells com els seus propis fills, no abandonen la seua llengua, més encara diria jo, s'autoafirmen i prenen

més consciència de la unitat lingüística del català i de la seua importància.

Tendeixen a tindre una actitud clara respecte del seu ús en tots els àmbits, emprant-la en qual-sevol circumstància de la vida.

Conectant amb el que deia abans de fer aquest parèntesi per a parlar del fet lingüístic, pel que fa a l'actitud en general, cal dir també que el conjunt de dades subjectives presentats pels catalans autòctons és suficientment fort com perquè es produisca una captació del problema cívic del País per part dels nousvinguts.

Per altra banda, cal remarcar que l'actitud depén, en molts casos, del grau de consciència que el treballador tingue respecte al lloc receptor ja que, es poden plantejar situacions difícils en les que l'immigrant pot projectar una reacció hostil davant del País o Comunitat que l'ha rebut. El farà culpable del poder econòmic i social que té respecte al seu lloc d'origen, cosa que passe en alguns sectors de la població immigrada. Es produeixen situacions conflictives d'inadaptació que portaran a situacions difícils com les que s'han produït a Catalunya i s'estan produint constantment al País Valencià.

No crec que sigue aquest el cas dels valencians dels Ports a Catalunya.

Finalment, com ja he anat apuntant al llarg del text, es pot concloure que la gent dels Ports immigrada a Catalunya s'ha adaptat sense massa problemes, i ha adquirit un grau de consciència prou important si tenim en compte l'adquirit pels que han arribat de fora al País Valencià.

Manola Rodríguez

Els que han arribat tard

Dona, quasi 80 anys: i vosté perquè no se'n va anar a viure fora, — jo ?, —contesta la dona com si la pregunta no li atanyés, i jo què havia de fer fora ?, —evidentment, la dona, que ara estarà més prop dels vuitanta que dels setanta, fa vint anys no li feia cap honra marxar a malviure a cap altre lloc. El mal és que ara ja comença a ser gran per a viure tot sola conforme viu en un poble on no queden més que cinc o sis veïns.

— Vosté, té fills, no ? — Sí, dos; un viu ací prop però l'altre viu lluny, a la capital.

— I vosté no vol anar amb els fills ?

— Ah ! —contesta, volent canviar de conversa — sí ells em diuen que vage, però mentre puga valdre'm no em mouré, que com a casa no s'està enlloc.

Jove, prop de 40 anys, fadrí: A mí m'agrada el meu poble, sento la mateixa angoixa que vaig sentir quan me'n vaig anar. Em sento culpable en el fons d'haver-lo abandonat. Al poble on visc tinc la feina, els amics de la feina, però res més. Jo els caps de setmana pujo al poble, vaig al camp, m'ho passo bé fent això.

No has fet amistats ? — No conec la gent, no acabo de refiar-me'n

Home, 73 anys (poca salut): jo no me'n vull anar a eixe poble, no es pot sortir ni encara a jugar a les cartes, aquella gent no són com nosaltres tenen una ambició... No parlo a gust, no els conec no tinc confiança...

Arriba ara la segona emigració, la dels que es van resistir fa vint anys. També ells se'n han d'anar a la força, però si volen estar atesos no tenen més remei que marxar amb els fills. No es poden adaptar perquè no se'n van a gust, si els que marxen de joves no són d'ací ni d'allí, ja està clar que els que porten la gaiata, d'allí ja no seran mai.

" Dic les paraules
obiament inútils;
ordene túmuls
de vella pols afímera;
consagre la desfeta"

(Morella de Vicent
Andrés Estellés)

Hi ha un temps, pot ser ja passat, pot ser ha de vindre, en la vida dels que hem nascut a aquests pobles, a aquesta comarca que esdevé cert incòmode. Es eixe temps en què un es planteja —en el millor dels casos— el fet d'anar a viure, treballar a altres llocs, altres pobles més o menys llunyans. I dic en el millor dels casos, perquè potser no sigue ja un plantejament, sinó una imposició econòmica, social, cultural, etc.. Açò, penseu-ho bé, ens ha passat a tots, i sinó directament, ho hem viscut en aquelles persones més a prop nostre: pares, germans, parents, amics, etc..

Ja se sap, ens diuen i ens diem, que això ha de passar, que quasi sempre la gent d'ací ha fugit; alguns més alegrement, altres amb tota la tristesa, fent maletes, tancant les finestres, les portes; deixant la clau a la veïna per si a un cas...; ja se sap que totes eixes coses passen i ho lamentem, però que fem ?

Jo ja no parlo d'aquesta gent que maneja els fildarams polítics, social, culturals, religiosos dels pobles, de la comarca. Vull parlar, vull dir, de tots nosaltres, de tu i de mí que ni som ni podem —pot ser volem— ser sinó "gent de poble", persones que estan quotidianament vivint en el quefer del poble, sense aspirar a res més llunyà i més important.

Algú, ves tu a saber qui i com, ha rebut l'encarrec —cadascú que ho entrega com vullga— de marxar del poble: una carta, un avís per telèfon, una suggerència, una orde, un aprovat, un aprovat en oposicions, ja se sap les oposicions !. I un bon dia dematí, amb les maletes sempre "buides" se'n va.

A poca gent conec que ha rebutjat aquesta solució, aquesta manera de viure.

I un quan se'n va sempre entreveu el futur ja esgellat pel temps que no mai perdona.

Un quasi mai es planteja el fet de viure —treballar, amar, morir al poble— al seu indret més íntim, més conegut, més desitjable. Les oposicions, els diners, eixes possibilitats, les escases probabilitats que els "nostres polítics" ens ofereixen, etc. obliguen a la majoria a oblidar/rebutjar poc a poc el poble, els carrers, les vivències, el mode de viure, d'ésser feliç; totes eixes coses que hem après de la nostra gent.

Emigrar és, potser, el més difícil i brutal que se'ns planteja, com també a voltes el més fàcil, el més còmode. A voltes canviem diners i posicions per llunyanies i desconformitats.

Jo personalment he estat sis anys i mig fora del poble i he après el significat de la llunyania. He pogut triar —quina sort— la manera de treballar i de viure, però mai he tingut dubte, mai he vacil·lat i no em dol, a pesar de l'abandó, dels desencants, de les mentides, que torno a repetir, ens ofereixen els que porten entre mans el poder (social, econòmic, polític, cultural, religiós) d'aquests pobles.

Les decisions no són fàcils. El treball escassege, les infraestructures —educatives, culturals, sanitàries...— són escasses, si no nul·les; les possibilitats per els joves, limitades, etc.

I sols després d'un plantejament clar, realiste, valent i decisiu, s'és capaç d'intentar, almenys, alguna alternativa, ja en la manera de treballar, ja en la manera de viure.

Sols després de reflexionar on vivim, un sap, un té l'obligació de saber allò que diu el poeta.

"Allò que val és la consciència de no ser res si no s'és poble".

Jesús Sangüesa Ortí

En defensa dels Masos

En una època de crisi econòmica, en la que les ciutats estan saturades d'hòmens desocupats, el retorn a la natura podria ser una solució per augmentar l'ocupació o, al menys, per a que no s'estenguera més l'atur.

En dècades passades, recordem com en cada poble no hi havia cap mas desocupat. El col·lectiu de masovers tenia una empena i una influència dins del poble bastant gran.

Però malauradament les coses canviaren. Poc a poc molts masos s'abandonaren; alguns d'ells o han caigut o prompte cauran. Per què s'esdevingué esta despoblació?

En anar estent-se la prosperitat econòmica als pobles, començà a millorar la qualitat de vida dels seus habitants. Instal·lacions d'aigua corrent per les cases, pavimentació dels carrers, assistència sanitària més ràpida, s'aconseguí en cada poble.

Mentres tant als masos, estos serveis encara mancaven. La vida als masos continuava sent dura i penosa.

Els masovers es donaren compte de la situació i cavil·laren la forma d'accedir millor a estos serveis. Alguns se n'anaren a viure al poble; altres emigraren cap a les ciutats; altres, més privilegiats perquè tenien bones vies de comunicació continuaren vivint al seu mig.

Tot i això, s'han anat construint moltes pistes per comunicar més bé els masos amb els pobles; i dins la comarca dels Ports no han estat massa els masos abandonats.

En canvi, a les comarques veïnes no ha succeït el mateix i podem observar que als termes de Tronçòn, Cantavella, etc. hi ha molts masos deixats.

La meua proposta seria la d'evitar l'abandó dels que encara resten habitats i recuperar tant com siga possible aquells en els quals ja no els queda ningú.

Per a la qual cosa convindria prendre unes quantes mesures. Aquestes mesures no les hem de copsar nosaltres; ho ha de fer l'Administració. Però només el fet d'apuntar-les pot ser un pas endavant.

— **Mesures per millorar la qualitat de vida.**— Essencial per a que els habitants dels masos visquen amb la mateixa dignitat que la resta de la població.

— Un dels serveis que més prompte hauria d'estar millorat, hauria de ser el de la sanitat. Ambulàncies, tot terreny, per anar per pistes, i per què no, helicòpters de la Creu Roja. No n'hi han molts que es moren de rissa en les bases militars? Clar que això suposaria un canvi de mentalitat o de la funció de les forces armades.

— Solucions al problema d'escolaritat dels xiquets dels masos.

— Estendre la xarxa elèctrica fins tots els masos. Un pas endavant ha estat l'instal·lació de plaques solars, subvencionades en part, per la Diputació.

— Millorar encara més les comunicacions. Cal aplaudir la política actual de la construcció de pistes per part de l'Administració, però convindria estendre-les una mica més.

— Prestecs amb bones condicions per acondicionar higiènicament totes les vivendes.

— **Mesures econòmiques.**— Per a que realment valgue la pena treballar al mas.

— Garantir uns preus mínims per als productes del camp (agricultura i ramaderia) per a que cada any es pugue traure rendabilitat a les explotacions agropecuàries.

Pensem que en l'actualitat el sector de producció més desfavorit és el primari. L'Administració, quan li interessa (IPC, etc), importa gran quantitat de productes agrícoles i ramaders, això suposa que els preus s'abaixen; cosa que no passe amb el sector secundari ja que l'Estat protegeix la producció interior amb forts arancels a les importacions de l'estranger.

— Establir unes bones assegurances per a garantir una rendabilitat mínima en el cas de les desfetes del temps.

— També seria convenient introduir préstecs assequibles per a millores tècniques; maquinària, instal·lacions, etc. Així es contribuiria a augmentar la producció.

Estes mides, a alguns us semblaran utòpiques. Sí, pot ser que tingueu raó...; però penseu que des de el punt de vista econòmic, a llarg termini, estes mesures poden ser rendibles. Clar que encara no estem acostumats a mirar els problemes amb visió de futur.

A més a més, com va dir Max Weber, "Per aconseguir allò que és possible, cal lluitar per l'impossible"; tal vegada tingueren raó.

Josep Maria Zapater

SEGURA BARREDA, 8
CARRERO DE LA PRESO, 5 i 7
TELEFON 16.03.36

MORELLA (CASTELLO)

CAFETERIA – RESTAURANT
TÍPICA CUINA MORELLANA

Especialitat en "Corder" farcit trufat

COMARCA

Eleccions Juny 87

MUNICIPALS (*)

	PSOE	AP	CDS	IU-UPV
Morella.....	884	1026		
Vilafranca.....	811	421	148	254
Castellfort.....	110			
Cinctorres.....	222			
El Forcall.....	221			
Portell.....	106			
P. Benifassar.....	130			
Herbers.....	34			
La Mata.....	43			
Clocau.....	53			
La Todolella.....	62			
Vallibona.....	50			
Villores.....	73			
Sorita.....	167	348		
Castell de Cabres..	19			
Palanques.....	10			
Ballestar.....	19			

(*) En pobles de 100 a 200 electors, es trien 4 persones entre totes les llistes presentades.

AUTONOMIQUES

	PSOE	AP	CDS	IU-UPV	Altres
Ares.....	66	57	9	2	
Castell de Cabres..	15	4	1		
Castellfort.....	61	25	30	5	
Cinctorres.....	163	90	74	9	
El Forcall.....	168	137	30	9	
Herbers.....	32	36	2	3	
La Mata.....	28	48	15	6	
Morella.....	782	949	98	50	54
Clocau.....	54	52	2		
Palanques.....		10			
Portell.....	71	19	28	1	
P. Benifassar..	82	17	24	2	
La Todolella..	54	70	9	1	
Vallibona.....	24	19	5		
Vilafranca.....	681	399	319	162	30
Villores.....	38	30			
Sorita.....	52	53	3		10

EUROPEES:

	PSOE	AP	CDS	IU-UPV	Altres
Ares.....	63	54	7		
Castellfort.....	70	23	25	1	
Castell Cabres..	15	3	1		
Cinctorres.....	166	103	56	3	
El Forcall.....	172	135	25		
Herbers.....	27	37	2	1	
La Mata.....	39	52	19		
Clocau.....	51	55	1		
Morella.....	804	895	107	19	75
Palanques.....		10			
Portell.....	56	21	30	1	
P. Benifassar..	81	18	16	1	
La Todolella..	55	71	8		
Vallibona.....	24	18	6		
Vilafranca.....	693	495	201	99	39
Villores.....	36	32	2		
Sorita.....	42	58	3	1	9

ELECCIONES 87 VILAFRANCA

El passat 10 de juny els Vilafrancins acudirem a la cita que teníem amb les urnes per a escollir, com a la resta del país, els nostres representants al Parlament Europeu, Parlament Valencià i Ajuntaments.

La jornada transcorregué sense cap mena d'incidències i la participació de la gent fou semblant a la de convocatòries anteriors.

Els col·legis es tancaren a les 20 hores i cap a les 23,30 se signaren les darreres actes dels comicis electorals.

El triomfador del 10 de juny a Vilafranca ha estat el PSOE que obtingué molt bons resultats als diversos parlaments, seguit d' A.P., C.D.S. i I.U. U.P.V.

A l'ajuntament el PSOE amb un 48,42 per cent dels vots ha obtingut 6 regidors; AP, 3 regidors amb un 25,13 per cent; CDS amb un 8,84 per cent. Així és que les quatre candidatures que es presentaren a l'ajuntament de Vilafranca, tindran veu i vot.

A més hi haurà dins forces polítiques, el CDS i IU-UPV, que abans no estaven representades.

Juan Manuel Falco Tena

CINCTORRES

Poc dies abans de les eleccions així de prompte, malgrat haver-ho estat esperant des de feia temps, ens van enquitranar tres o quatre carrers del poble. Sembla que aquest dies la qüestió va d'obres:

— Va a fer-se, de manera immediata, un nou pou als plans per a la captació d'aigües.

— Pavimentació de les pistes poliesportives i del frontó.

— Nova xarxa d'enllumenat elèctric als carrers del poble.

ELS PELEGRINS

Des de fa quatre anys s'han recuperat els pelegrins que van de Portell a Sant Pere de Castellfort, després de quinze anys sense fer-se. El dia 13 de juny a les 5 del matí van sonar les campanes anunciant l'eixida dels pelegrins cap a Sant Pere de Castellfort. Seguint la tradició dels avantpassats i anant separats i resant, van recórrer les quatre hores de camí.

A la tornada a boqueta nit tot el poble els esperava amb els pendons, peanyes i guions. A l'ermita de l'Esperança van anar entrant els pelegrins en mig d'un silenci emocionant que ens uneix a les nostres arrels.

CONSTRUCCIO D'UN POLI-ESPORTIU COBERT

Aquests dies ja han vist pel poble que medien les futures

instal·lacions del poliesportiu cobert que es farà a la Volta de la foia. Van dir que estarien per a les Festes i dies 13, 14 i 15 d'agost. Però ja se sap que les coses de palacio van despacio.

SANTA LUCIA UNEIX VILAFRANCA, CASTELL- FORT I PORTELL

La bonica ermita del segle XVI va acollir el passat mes de maig la gent de Vilafranca, Castellfort i Portell per a celebrar la festa de Santa Llúcia. L'assistència va ser massiva. Des de fa dos anys es done rotllo. Les majoraleses van treballar molt i van deixar rel·luent el terra empedrat de l'ermita, on es poden admirar els carrers de Roma, segons explica la tradició popular. És una ermita que convé que visiteu, val la pena.

TALLERES HONORIO

Agencia
RENAULT

Hostal Nou, s/n

Teléfono 16 01 91

Morella (Castellón)

MORELLA

CAU UN TROS DE MURADA

El passat dia 6 de juny, i en mig d'una forta tronada, cap a les 6 de la vesprada, un tros de murada davant de les cotxeres d'autobusos, va caure, enduent-se per davant mig carrer i un cotxe —sense viatgers— que estave aparcad al seu costat.

Ja feie un parell de mesos que al costat de la murada hi havia un clot. La gent del poble anava comentant-ho: " això caurà, això s'està afonant, etc...". Pel que pareix es va avisar a algun arquitecte, el qual "i amb molt bon criteri" va profetitzar que la murada no baxaria. I és clar, que el que va dir no va durar molt.

Cal dir que abans de caure, feia uns dies que per tota la murada anaven pujant i baixant camions grosos, maquinària pesada apanyant la carretera. Açò, el clot, la tronada, tot deguera ajudar a fer-ho baixar.

El desconcert va ser gran i les autoritat després de saber que no hi havia mals personals, van tapar el tros desviant la circulació pels carrers més aprop.

Des d'aquestes línies cal preguntar-se on estan les responsabilitats i de qui són. Igualment cal afegir si s'ha fet o s'estan fent algun estudi de la murada —de tota—. Ah, i quant estarà arreglat aquest tros?

Tant les murades, com el castell i la resta del conjunt històrico-artístic de Morella han

de ser peces importantíssimes del nostre futur. Elles soles no poden arreglar-se, necessiten revisions i allà on fage falta apanyar-se.

Després d'açò a vore qui s'atreveix a dir allò de " el castell de Morella és de pedra i durarà ".

Els morellans des de fa anys, segles han estat guardats i ells mateixos han guardat les murades. No poden ser ara nosaltres els que les deixem caure, o els que aprofitant que han caigut, voler fer alguna altra cosa, algun "destllo" que la història i els

nostres successors, mai ens perdonarien.

CORPUS

Des de feia anys, molts anys, Morella no veia, no gaudia d'una festa del Corpus com aquesta passada.

Les set majoraleses d'aquest any, s'han lluit, i la festa ha estat plena.

Des de l'antevigília, passant per la vespra o dia de la Degolla fins al mateix dia del Corpus, tot ha estat extremadament ben pensat i treballat.

L'esforç, la cura, l'entusiasme d'aquesta gent ha valgut per a què tornare a reviure una de les festes tradicionals més solemnes del nostre poble, del nostre País Valencià.

Des d'aquestes pàgines volem felicitar aquest grup de dones que han sabut dur a terme amb tot l'esplendor aquest acte cultural/religiós tan important dins la nostra essència de poble.

PASTISSERIA

CASA GORRETA

JOAQUIN ANDRES

**DESDE 1900
AUTENTIC FLAÏ MORELLA
Marquesa F. Sol, 2**

MORELLA Teléf.: 16 01 74

PREMI PERIODÍSTIC A LA COORDINADORA DELS JOVES DELS PORTS

El col·lectiu de periodistes, la Barreja, de Castelló, el passat 20 de maig, van concedir un premi a la Coordinadora Comarcal dels Jòvens dels Ports, per la seua lluita i tasca contra la contaminació de la pluja àcida, provocada per la central tèrmica d'Andorra.

Aquest col·lectiu de periodistes dona premis a persones i/o col·lectius de les comarques castellonenques que durant l'any s'hagen destacat per alguna activitat.

Aquesta entrega de premis que es va fer a una coneguda discoteca de Castelló, va consistir per al col·lectiu de jòvens d'un dibuix original del dibuixant i humorista Quique.

ELECCIONS A HERBERS

El passat 10 de juny es varen celebrar a tota Espanya eleccions per al Parlament Europeu, per als municipis i en el nostre cas, per a la Generalitat del País Valencià.

A Herbes els resultats de les diferents votacions foren els següents:

MUNICIPALS:

S'hi presentava una sola candidatura (PSOE) que, per tant, va ser la guanyadora.

Resultats:	Votants	Cens
Carles Cuella, 39 vots,	44,8%	31,7%
Josep Segura, 31 "	35,6%	25,2%
Josep M. Serret, 28 "	32,1%	22,7%
Senen Pallarés, 20 "	22,9%	16,2%
Joan Ibañez, 18 "	20,6%	14,6%

Cal assenyalar que sobre un cens de 123 votants, van anar a votar 87; vol dir que va haver-hi una participació del 70,7 per cent i una abstenció del 29,2 per cent.

Dintre dels 87 vots van haver-hi 54 als candidats, 32 en blanc i 1 nul. Açó representa un 62,0 per cent de vots als candidats dins dels vots emesos, un 36,7

per cent de vots en blanc i un 1,1 per cent de vots nuls.

AUTONOMIQUES:

Resultats,	Votants	Cens
A.P.,..... 36 vots	41,8%	29,2%
P.S.O.E.,..... 32 "	37,2%	26,0%
U.P.V.,..... 3 "	3,4%	2,4%
C.D.S.,..... 2 "	2,3%	1,6%
U.C.E.,..... 1 "	1,1%	0,8%

Va haver-hi 86 vots sobre 123 possibles, per tant, va produir-se una participació del 69,9 per cent i una abstenció del 30,0 per cent.

Dins dels 86 vots, hi hagueren 74 a candidatures, 3 en blanc i 9 nuls; el que representa respectivament un 86,0 per cent, un 3,4 i un 10,4.

PARLAMENT EUROPEU:

Resultats,	Votants	Cens
A.P.,..... 37 vots,	44,5%	30,0%
P.S.O.E.,..... 27 "	32,5%	21,9%
E. dels pobles, 2 "	2,4%	1,6%
Acción Social, 2 "	2,4%	1,6%
C.D.S.,..... 2 "	2,4%	1,6%
Plat. Human, 1 "	1,2%	0,8%
Per l'Europa, 1 "	1,2%	0,8%
CiU,..... 1 "	1,2%	0,8%
Los Verdes, 1 "	1,2%	0,8%
P.O.S.I.,..... 1 "	1,2%	0,8%

Es produgué una participació del 67,4 per cent i una abstenció del 32,5, que vol dir que sobre 123 votants possibles van emetre el seu vot 83 persones.

D'aquests 83 vots 75 foren per a candidatures, 5 nuls i 3 en blanc; tot açó uns tants per cent respectius del 90,3, el 6,0 i el 3,6.

VALORACIO:

Pel que fa a les municipals cal adonar-se en el nombrós índex de vots en blanc, també en el fet de que cap candidat obtinguera un nivell superior al 50 per cent, finalment, la gran diferència entre els candidats.

Les autonòmiques vénen marcades per el fort bipartidisme que es produeix, també destaca el triomf d'A.P. i, per últim, la poca implantació de la resta de partits polítics al poble.

A les del Parlament Europeu cal fer atenció al mateix fort bipartidisme, la victòria d'A.P. i, la disgregació de vot en quant a la resta de candidatures.

Bertomeu Meseguer

III CONCURS LITERARI VINT-I-CINC D'ABRIL

Ja és el tercer any que l'Associació Cultural i Comissió de Normalització Lingüística dels Ports convoque el concurs literari, enguany no ha estat tan lluït com els dos anys anteriors. No sabem si la convocatòria no va ser correctament repartida des del centre d'EGB de Morella a tots els professors, o bé si només n'han volgut participar alguns. Malgrat això la qualitat dels participants ha estat prou bona i als guanyadors se'ls ha fet arribar el premi a la mateixa classe. Els dos anys anteriors havíem fet dos actes, als quals van assistir tots els alumnes d'EGB i BUP.

A continuació donem la relació de premiats:

— 3er. d'EGB "El nan i la xiqueta" de Jasmina de José Gutierrez (Morella).

— 5è. d'EGB, "La bruixa amable" d'Antonio Zurita Vicente. Poesia: Andrés Casero Ripollés. Els dos de Morella.

— 8è. d'EGB, "Khorga" d'Imma Vives i Manero i de Marta Segura i Ortí, de Morella.

El I Premi "Repleguem el saber del nostre poble" sobre dites i refranys dels Ports, que aquest any fa referència al temps, les estacions i els mesos ha correspost a l'excel·lent treball d'Alicia Altaba Ortí, de 5è. curs d'EGB de Vallibona. La més sincera enhorabona a esta xiqueta vallibonenca que ha replegat molta traça i gran quanti-

tat de refranys. El premi d'esta secció el done l'entitat "Amics de Morella i la seua comarca", als quals agraïm la col·laboració.

A tots els participants, i sobretot als guanyadors els volem felicitar per la qualitat dels seus treballs.

VILAFRANCA

IV JORNADES MUNTANYE- RES - 87

El diumenge dia 21 de juny, el Centre Excursionista de Vilafranca, va concloure les IV JORNADES MUNTANYERES que s'han desenvolupat des del 23 de maig fins a la data abans esmentada.

Aquestes jornades, com en altres edicions anteriors, han cridat l'atenció de xiquets i joves, els quals s'han divertit i distret amb tots els actes organitzats: projeccions cinematogràfiques sobre temes de muntanya, escalades, etc., audiovisuals, marxas a peu a diferents llocs del terme municipal, acampada a la FONT VOLTADA, al terme de Ares, excursió a Amposta al Delta de l'Ebre, i també concursos de dibuix infantil.

La participació ha estat massiva, col·laborant quasi tots els joves i xiquets de Vilafranca.

Des d'ací animem als membres del Centre Excursionista de Vilafranca per a que continuen organitzant aquest tipus d'activitats encaminades als joves i en pro d'un millor coneixement de la natura.

NOTICIES DE LA MATA

Moltes són les novetats que arplegüem al poble de La Mata. Es nota que el poble està viu, i fruit d'esta energia són les nombroses obres que s'estan realitzant en estos mesos. Anem a destacar algunes de les més importants:

— Nova pavimentació d'alguns carrers, entre ells, el carrer Barranc que és el més populós del poble.

— Canalització del barranc al pas pel carrer al que li done el nom.

— S'està construint una piscina. No sabem encara si este estiu podrem utilitzar-la, però el que sí que podem dir és que ens feia falta perquè la gent d'este poble hem estat des de sempre acostumats a banyar-nos al riu, cosa que en els últims anys no es pot fer.

— L'escola també ha estat millorada, i el seu pati quedarà ben bé per a que els xiquets puguen gaudir-lo.

— Una obra que ha destapat un poc la polèmica ha estat la col·locació d'una font de pedra al carrer Barranc. Esta font va ser desmuntada ja fa més de 10 anys. La corrent crítica haguera preferit que aquesta restauració es fera al seu lloc original. Tot i això, la sang no ha arribat al riu i la polèmica no durat massa.

Es interessant que el poble es vage renovant, i també que les autoritats s'esforcen en millorar la qualitat de vida. La gent que vivim als pobles ens ho mereixem.

Disseny
MORELLA

MODES EXCLUSIUS

SEGURA BARRERA, 23

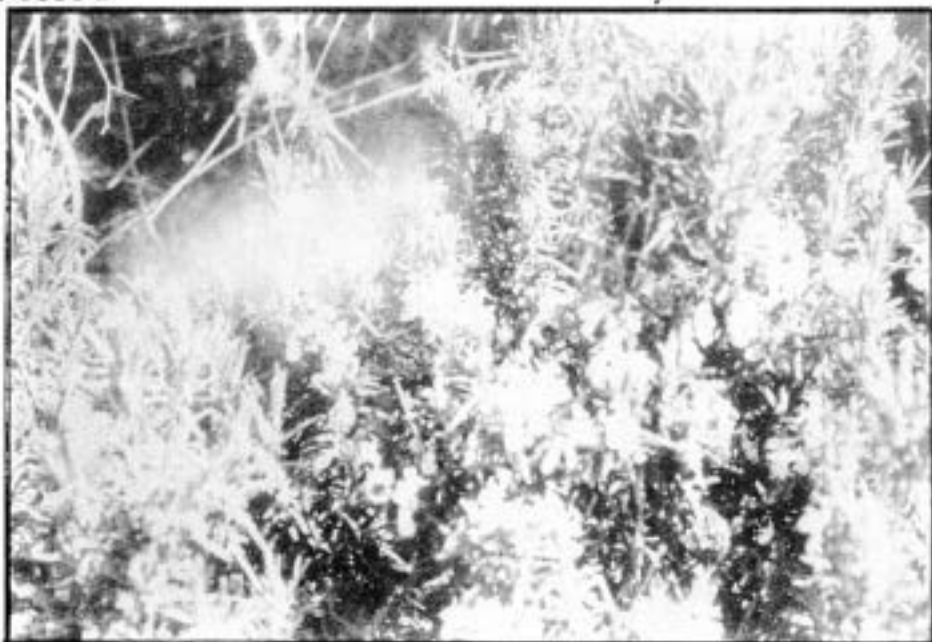
Les plantes de la nostra terra

EL ROMER
("Rosmarinus officinalis")

El nom botànic del romer vol dir "rosada de mar", pel fet que és una planta mediterrània i que el color de les seues flors és blau. Es una de les nostres més antigues herbes i en temps passats va ocupar un lloc privilegiat en moltes cultures.

El romer pertany a la família de les labiades, creix espontani i floreix quasi tot l'any. Es una mata de 0,5 mts. d'altària que té les flors blaves i les fulles molt estretes i allargades. Aquestes fulletes són les que porten l'essència de romer i diuen que "de les virtuts del romer es pot escriure un llibre sencer", però anem a resumir les més importants.

El romer en infusió alleujera les digestions difícils i les menstruacions doloroses, però anem amb compte perquè pres amb excés pot rebaixar la sang. Una taceta d'aquesta infusió abans de menjar desperta la fam.

Fent fregues d'alcohol de romer s'alleugereix el cansament i els dolors de la fatiga.

Els banys de romer són estimulants i enforteixen el cos. Les abelles utilitzen les flors d'aquesta planta per produir la deliciosa mel de romer, i no podem oblidar la importància del romer en la cuina de la nostra terra, però cal afegir-lo a l'acabament de

la cocció, a fi d'evitar l'evaporació de l'oli essencial. I no sols comunica el seu sabor exquisit, sinó que a més ajuda a digerir i estimula els sucs gàstrics. El romer s'utilitza també en la fabricació de colònies i sabons.

L'adagi popular diu "De flors de romer i noies per casar tot l'any n'hi ha".

Laura Ripollés

RESTAURANT - DISCOTECA
COSTA JOVANI, 3 i 5
TELEFON 16.02.49

MORELLA (CASTELLO)

VIAJANDO

POR CASTELLÓN Y SU PROVINCIA

E. Díaz Manteca y F. Olucha Montaña • M. Cruzado Casado.

DIPUTACIÓ DE CASTELLÓN

SUBSCRIVIU-VOS A LA REVISTA AU!

Ompliu els dos blocs:

NOM.....

DOMICILI.....

POBLACIÓ (i codi postal).....

Se subscriu a la revista de la comarca dels Ports AU! pel període d'un any (tres números amb aquest primer), prorrogable si no hi ha ordre en contra, per un import de 500 pessetes.

Aquesta subscripció li dona dret —sense haver d'abonar res més— a ser soci de l'Associació Cultural i Comissió de Normalització Lingüística dels Ports, podent participar d'aquesta manera en l'organització de les activitats i en l'elecció (bé personalment o bé per correu) dels càrrecs de la junta directiva.

Feu un cercle a l'opció que trieu:

- Vol ser membre de l'Associació.
- No vol ser membre de l'Associació.

El demano que paguen amb càrrec al meu compte els rebuts que presentarà anualment l'Associació Cultural i Comissió de Normalització Lingüística dels Ports.

CAIXA O BANC.....

NUM. DE LLIBRETA O COMPTE.....

CARRER.....

POBLACIÓ.....

.....de.....de 1987

Firma

NOM.....

DOMICILI.....

POBLACIÓ (i codi postal).....

Se subscriu a la revista de la comarca dels Ports AU! pel període d'un any (tres números amb aquest primer), prorrogable si no hi ha ordre en contra, per un import de 500 pessetes.

El demano que paguen amb càrrec al meu compte els rebuts que presentarà anualment l'Associació Cultural i Comissió de Normalització Lingüística dels Ports.

CAIXA O BANC.....

NÚM. DE LLIBRETA O COMPTE.....

CARRER.....

POBLACIÓ.....

.....de.....de 1987

Firma

CULTURA

REFRANYS DEL CURS DE L'ANY

CONVOCATORIA DEL 1 PREMIAU I A LA RECUPERACIÓ DEL PATRIMONI ORAL

" A l'estiu tot lo món viu"

" Al juliol, ni dona ni caragol"

"Sant Miquel s'empuge la brena al cel i Sant Macià la torne a baixar".

Com ja comentàvem a la secció de comarca l'alumna Alicia Altaba Ortí de 5è. d'E.G.B. de Vallibona ha fet una excel·lent replega de dites del curs de l'any a continuació reproduïm els que fan referència a aquesta estació de l'any:

" A l'estiu, tota cuca viu".

" Al juny, la falç al puny"

" Al juliol, a l'era hi fa bon sol"

" El que no bat al juliol, no bat quan vol"

" Per l'agost, bull el mar i bull el most"

" A l'agost a les set ja és fosc"

Per al pròxim número que eixirà per a la tardor, publicarem els refranys que fan referència al setembre, octubre, novembre, desembre i la tardor. Demanem als mestres que ens facen arribar abans del 20 de setembre els refranys que comentàvem, que eixiran publicats en esta secció amb el nom de l'alumne que l'hage enviat i del poble on està l'escola. Demanem als mestres la seua col·laboració en aquest punt del patrimoni oral del nostre poble, que si ningú el replegue acabarà desapareixent. La importància dels reculls de dites és decisiva per tots els valors culturals que expressen, una manera de concebre el món, en aquest cas el pas del temps i la seua relació amb la vida agrària. Una vegada tinguem prou material, podrem organitzar la replega en altres aspectes. No cal dir que les persones que sabien dites d'aquests temes estan convidades a fer-nos les arribar.

La col·laboració de tots ens farà tenir organitzada esta riquesa del nostre poble. Per a estimular més les aportacions hem creat el PRIMER PREMIAU I A LA RECUPERACIÓ DEL PATRIMONI ORAL, que

consistirà en magnífics lots de llibres, a més de la publicació de la persona que hage aportat la dita; també quan es publique un llibre amb tot el material recollit figuraran els noms de les persones que hauran col·laborat.

No cal dir que la secció de refranys ens adherim a la convocatòria del diumenge dia 9 d'agost al Forcall (que podeu vore a l'article de l'equip de redacció) "reunió dels interessats en els estudis de la nostra comarca". Pensem que pot ser el lloc adequat per a coordinar tota la recuperació del patrimoni oral. Volem subratllar la importància de l'assistència dels ensenyants de la comarca perquè d'ells depenen tots els xiquets de la comarca, i penseu si cadascú fa una aportació, per menuda que sigue, el que això significa. En moltes comarques valencianes, han participat en la replega de la música popular, l'experiència ha donat com a fruit el material més important d'Europa que un poble hage compilat.

Enric Valor Premi d'Honor de les Lletres

Una important notícia dels dos mesos últims ha estat la de la concessió del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes al nostre escriptor Enric Valor. No cal glossar la importància del premi perquè és ben conegut que és el guardó més important de tota la nostra àrea lingüística. A més per a les persones dels Ports és un goig llegir les magnífiques descripcions que aquests novel·lista fa del seu poble, Castalla, i la seua comarca l'Alcoià, perquè s'assemblen moltíssim a les terres de la nostra comarca. Un especialista de la seua obra, que és de Morella, ens ha promès la selecció d'alguns passatges per al pròxim número, esperem, amb moltes ganes, llegir la tria.

Enric Valor i Vives va nàixer el 1911, va ser un dels impulsors de les normes ortogràfiques fabrianes al setmanari *El Tio Cuc*, d'Alacant. Entre les seues col·laboracions periodístiques, cal destacar la direcció de *Gorg*, revista literària de curta durada, editada durant la dictadura. Una de les tasques a què ha dedicat més esforç és a la pacient recopilació del folklore local, en volums com *Rondalles Valencianes*, publicats entre el 1950 i el 1958. Un treball que a la nostra comarca està per fer i des d'ací voldria encoratjar a les persones interessades per a que es pugueren fer un treball conjunt. Sanchis Guarner, en el

pròleg a les seues obres completes (1976), va escriure "*Els valencians actuals no s'han adonat del gran servei que Enric Valor ret al país, salvant una pèrdua segura dels seus bens espirituals més significatius i més desconeguts*".

Com a gramàtic i lingüista, Enric Valor ha fet una important contribució a la difusió de la normativa. Ha estat informador de Joan Coromines en la recopilació del material per al seu monumental *Diccionari Etimològic i complementari de la Llengua Catalana*.

En aquest terreny, Enric Valor ha publicat obres de divulgació — d'àmplia utilització a les escoles — com ara *Millorem el llenguatge* (1971), *Temes de correcció lingüística* (1983), *Curs mitjà de gramàtica catalana* (1984), *La flexió verbal* (1986).

En reconeixement a la tasca com a lingüista i gramàtic, la diputació de València li va atorgar el 1983 el premi Sanchis Guarner.

Enric Valor ha fet també una important contribució a la narrativa valenciana amb novel·les com *L'Ambició d'Aleix* (1960), *Meravelles i picardies* (1964) posteriorment va començar una trilogia integrada per *Sense la terra promesa* (1980) i *Temps de batuda* (1984), el tercer volum de la qual prepara actualment.

D'aquesta manera se sume la llista de valencians que ja han obtingut aquest guardó: Manuel Sanchis Guarner (1974), Joan Fuster (1975) i Vicent Andrés Estellés (1978). No cal dir que des de la revista volem que conste la nostra felicitació i el nostre compromís en la difusió de la seua obra.

Ernest Querol

JOVENIVOL
moda

BLASCO DE ALAGON, 4
Tel. 160710 MORELLA

TEJIDOS Viñals

Segura Barreda, 1
San Nicolás, 22 - Tel. 16 00 63 - MORELLA (Castellón)

El meu jo

— Vindràs demà al Concert ?

— Crec que no podré, tinc molts de deures i he d'ajudar a casa.

— Bé, si tu no pots anar, jo tampoc aniré; ademés tinc feina per fer, però són tantes que no se si les acabaré mai. A més a més aquests dies, amb tants exàmens encara em deprimisc més, i no em vénen les ganes de treballar. En canvi tu tens tanta força de voluntat, un esperit tan segur i poderós, que estant asfixiada i plena de treball, segueixes, procures acabar-ho; m'agradaria ser com....

— Ja estem, tornem sempre al mateix. Prompte em presentaré davant de tots dient: " Senyors i senyores, ací tenen a l'enveja dels joves; sap cosir, cuinar, planxar i treure's els seus estudis, cosa molt important per al món d'avui, senyors !, i com no, també estudie idiomes, sap més que tots els seus professors junts,... Què !, els agrada ?, ací la tenen. És el robot que desitjàvem, el poden comprar quan vulguen ". No creus que seria l'anunci perfecte ?, però no, en aquest hi ha alguna cosa errada, igual com en la meua imatge; per a tu, jo puc ser perfecta però no vull que ho segueixques pensant, ja estic farta que tu i altres em veigueu com no sóc; encara que sembla mentira jo també ploro i m'ho passo malament. Davant de mi sols hi ha sapiència però ni una sola risotada que pugui compartir, i perquè ?, perquè no tinc vicis aparents i faig els meus deures, sols per això m'estan vedades les xauxes, els insults entre amics la felicitat del grup. Cap professor em tracta com a una alumna clar, jo són un ordinador, un desgraciat i sabut ordinador. Veus que passa amb el teu idol ? tarda molt en revelar-se, però

després d'haver-se torturat interiorment, explota i dona la sensació de que s'ha tornat boig.

— No, amiga meua, que dius ? tu no estàs boja, eres immensament intel·ligent i saps com prendre la vida, sempre eres tan decidida...

— Calla, prou, però és que no t'adones del que em passa ?. Ningú m'ha entès mai en aquest sentit, tots esperen la meua superació i s'estranyen quan conto un acudit; però tu em veus tan sols com una cosa amb fils, tecles i botons ?, no veus que la meua boca és capaç de riure ? i, els meus ulls ?, mira-la, són humans i un poc vergonyosos perquè sols ploren quan estan damunt del seu coixí, però ho fan i crec que ara estan començant a perdre la seua timidesa...

— No plores i perdona si t'he ofès, però... tu aparentes ser feliç, eres tan igual; inclús, a ta casa t'adoren i et comprenen,

et deixen fer el que vols. Els meus pares sols em criden i em diuen coses. A les festes sempre ixc després d'haver esgotat les meues energies discutint amb ells perquè em deixen eixir.

— Sí, en això tens raó, jo faig el que vull i això és el que tu adores ?, mira, t'he de dir quan ho trobes, t'oprimeix i t'obliga a seguir en aquesta independència, però saps com he aconseguit aquest asquerós estat de dona soltera?, treballant sempre i aguantant asquerosos sermons paternals quan alguna de les meues notes no arribaven a Notable, això és el que vols ? A mi ningú m'ha felicitat per una bona nota, sempre he rebut iròniques frases i seriosos mals de caps a la meua propia casa. Això que tu esperes és viure agoviat i.... (Seguirà)

Maite Querol

SERVEI OFICIAL LAND-ROVER SANTANA I SUZUKI. VEHICLES TOT TERRENY

JULIO ORTÍ
Barri de l'Hostal Nou tlf. 16 00 37

APROFITEU LES OFERTES FORD!!!

JULIO ORTÍ
Barri de l'Hostal Nou tlf. 16 00 37

**SERVEI OFICIAL FORD
VEHICLES NOUS I USATS**

Cal que coneguem els estudis comarcals

Vull agrair als membres de l'equip de redacció de la revista AU l'interès mostrat pel contingut de l'article que em van publicar al primer número en el qual parlava de la necessitat de conèixer els estudis que es fan de la comarca, perquè estan molt dispersos i són de difícil accés.

Davant d'aquesta situació caòtica hem decidit tres coses:

1.- Elaborar un INDEX D'ESTUDIS COMARCALS en el qual conste tot tipus de treball sobre la comarca dels Ports. Utilitzarem la revista com centre de la replega dels treballs

2.- Editar aquest index agrupant-lo per seccions i donar-lo a conèixer, publicant-lo a la revista, com una separata o com una publicació a part. Una vegada imprès es farà arribar a les universitats, a les biblioteques i als centres que puguin utilitzar-lo.

3.- INTENTAR la publicació, especialment dels treballs inèdits, bé agrupant-los per àrees, bé publicant-los en una obra de conjunt.

Es per això que demanem a totes les persones que hagen estudiat algun aspecte de la nostra realitat comarcal, o bé que coneguen un estudi d'una altra persona, que ens envien la fitxa completa que tenia ací. També cal que els que coneguen treballs de conjunt en els quals s'estudie la nostra comarca, ens facen arribar la fitxa.

FITXA

-Nom de l'autor .....

-Títol del treball .....

-Any de realització .....

-Publicat (amb la referència bibliogràfica) / Inèdit (escriuiu l'adreça de l'autor si la coneixeu)

.....

.....

Característiques.

(Optativament) .....

.....

.....

.....

La importància d'aquesta iniciativa ens pareix evident per a la difusió dels estudis de la nostra comarca, i per a que puguin servir com a base de d'altres de nous, per la qual cosa us demanem que no deixeu passar el moment i' ens trameteu ara mateix tantes fitxes com treballs conegeu.

Arnau Adell Montserrat.

ELS NOSTRES NOMS PROPIS

L'acollida d'aquesta secció ha estat molt positiva, l'interès de la gent per recuperar els nostres noms propis ens ha estat manifestada repetidament. Així és que continuarem publicant dos noms a cada número. Si us n'interessa algun en particular ens ho feu saber i el publicarem amb molt de gust.

CARLES / CARLA

Castellà: Carlos /Carla. *Basc:* Xarles / Karla. *Gallec:* Carlos o Calros. *Anglès i francès:* Charles. *Italià:* Carlo. *Alemanys:* Karl. *Onomàstica:* 4 de novembre

Nom germànic, amb el significat de fort, viril, noble intel·ligència.

Era sant Carles Borromeu nebot del Papa Pius IV, i va ser nomenat cardenal quan comptava vint-i-un anys d'edat. Pot ser considerat, en el sentit modern de la paraula, com el primer

cardenal secretari d'Estat. Al mateix temps li va ser confiada l'arxidiòcesi de Milà, amb el privilegi de poder administrar-la des de Roma. A l'estat de vint-i-sis anys es va traslladar definitivament a la seva arxidiòcesi. A la seu milanesa introduí amb gran constància la reforma de Trento, topant sovint amb el governador espanyol.

Marx, De Gaulle, Dickens, Baudelaire, Garaikoetxea, Solchaga, Saura, Boyer, Riba (poeta català), Soldevila (novel·lista català).

CATERINA

Castellà: Catalina. *Basc:* Katarin Kateriñe. *Gallec:* Catarina, Catura. *Anglès:* Catharine. *Francès:* Catherine. *Italià:* Catarina. *Alemanys:* Katharine. *Onomàstica:* 29 d'abril

Del grec katbaros, pur
Caterina Benicasa, la futura

santa Caterina, va néixer a Siena l'any 1347. Alguns dels seus biògrafs parlen d'una primera visió que tingué als set anys. Aviat Caterina va començar a exercir una activitat politico-religiosa, que tenia per objecte assolir la pacificació d'Itàlia en vista a una croada. Aquesta actitud provocà certes reticències, i li fou imposat com a director espiritual Ramon de Càpua, el seu primer biògraf, el qual informà que la santa a Pisa, cinc anys abans de morir, rebé els estigmes de la Passió.

Hòward (cinquena muller d'Enric VIII), Parr (sisena i última muller d'Enric VIII), Albert (escriptora catalana que signà amb el pseudònim de Victor Català), Deneuve (actriu cinematogràfica), Hepburn (actriu), Mansfield (novel·lista anglesa).

Llenguatge administratiu

En aquest primer capítol voldria fer una justificació del reconeixement que el valencià té en el nostre ordenament legal, tant en l'Estatut d'Autonomia com en la Llei d'Us i Ensenyament del valencià, pel que fa al llenguatge administratiu.

Assenyala l'Estatut en el seu article 7è. que "els dos idiomes oficials de la Comunitat Autònoma són el valencià i el castellà. Tothom té dret a conèixer-los i a usar-los" (7.1). La Generalitat garantirà l'ús normal i oficial d'ambdues llengües i adoptarà les mesures necessàries per tal d'assegurar-ne el coneixement" (7.2), i a l'article 7.3 diu que "la llei establirà els criteris d'aplicació de la llengua pròpia en l'Administració i l'Ensenyament".

Doncs bé, aquests criteris vénen desenvolupats en la Llei d'Us i Ensenyament del Valencià (L.U.E.V.) de 1983:

A l'article 7.1, s'assevera que el valencià, com a llengua pròpia de la Comunitat Valenciana, ho és també de l'Administració local. Tothom té dret a relacionar-se amb els seus ajuntaments en valencià (art. 10) i també diu molt clarament que quan es sol·licite per un particular en qualsevol situació administrativa que se li conteste en valencià, l'Administració els ho haurà de comunicar en la llengua demanada (art. 11).

Així queda clar que els serveis de l'Administració han de conèixer el català, i tenen, millor dit, tenien un termini de tres anys que finalitzava en novembre del 86, per a posar-se al dia i normalitzar els ajuntaments (Disposició Transitòria Primera). Podem demanar responsabilitats si no ens contesten en valencià, i per això cal fer-ho constar, atès que ja s'ha passat el termini legal per aprendre'l per part dels funcionaris.

En quant als impresos, formu-

laris i models oficials que hagen d'utilitzar els poders públics a la Comunitat Valenciana hauran de redactar-se de forma bilingüe (art. 30.4). És així que tenim tot el dret de exigir que totes aquestes actuacions de l'ajuntament es facen en valencià i a no donar-nos per assabentats si no ho són. Per exemple: contribucions, impostos municipals, multes, etc..

En quant als noms dels carrers, serà determinat pels ajuntaments corresponents (art. 15.1) Han passat els tres anys reglamentaris i devem exigir ja la retolació de carrers i places en la nostra llengua sense dilació.

Finalment voldria encoratjar-vos a usar el valencià sempre, i sempre vol dir en tota ocasió, no sols a l'Ajuntament (A que pareixeria ridícul parlar-li en castella a Josep Adell o a Barreda o a Enric el de la Notaria ?),

també ho és quan ens relacionem amb l'Administració provincial o autonòmica. Hem de perdre eixe complex d'inferioritat que sembla que "el castellà és més fi" i "no m'entendran perquè vinc del poble". Ara, afortunadament, eixe és el seu problema, el dels funcionaris, i no el vostre que és, sense dubte, exercir amb tota dignitat l'ús de la nostra llengua.

En edicions posteriors de la revista intentaré molt breument i esquemàticament dir-vos alguns models de llenguatge administratiu, com ara "Saludos", Instàncies, certificats, etc. Per tal que ho pugueu utilitzar en les vostres relacions amb l'Administració i m'acomio amb una fórmula administrativa:

Aprofite l'ocasió per saludar-vos ben cordialment.

Maties Segura

Una comarca amb reflexió i estudis ... lluny d'ella

Ja fa molt temps que tenia al cap un plantejament semblant al que l'amic Arnau mostra en la darrera revista AU!

Es per això que em faig ressò i estic realment interessat amb el projecte. A la comarca hi ha més de cent cinquanta titulats superiors que, degut a les circumstàncies de la vida —manca d'ofertes de vida professional— han hagut de fugir d'ella, encara que mantenen un contacte permanent. Si pensem que aquells que hem tingut la sort de obtindre una millor preparació (?) ho hem fet gràcies al suport de tota la comarca mitjançant el sacrifici dels nostres i els impostos de tots, hem d'intentar que eixe

"capital" merital que hi ha siga efectiu no sols a Barcelona, Castelló, etc. sinó que intente tornar quelcom a una comarca que, com tots coneixem, li manca un recull seriós i independent d'estudis. A més, hi ha molta gent que sense títols universitaris té unes aficcions molt interessants i desconegudes que caldria fer-les públiques.

Per tot açó, crec que s'ha de posar una data per a que ens trobem tots els interessats en aquest projecte, i penso que ens podriem vore al Forcall el segon diumenge d'agost a les sis de la vesprada. Allí ens trobarem.

Santiago Fabregat

El Moli-Rico

Aquesta excursió la recomano especialment a tots els sibarites de la Pau i el Silenci que a més siguin bons corredors de camins.

Escomençarem fent una primera "parada" a la taberna de rutina, on ens trobarem per sortir junts. Ahí prendrem el consabut Gitam o l'Aiguardent de rigor per reforçar les energies (com si fore un Cola-Cao).

Amb la motxilla plena d'a-provisionament (la bota del vi és una cosa que no es pot oblidar) escomençarem a caminar. Cap a Santa Llúcia; tirem endavant. Admirem la majestuositat de l'aqüeducte i la bellesa de la Pedrera. Tirem carretera endavant, i al cap d'uns tres quarts d'hora de camí, trobem la Font de Vinatxos, primera parada obligada. Es prova l'aigua i s'omplin les cantimpleres. A partir d'ara deixarem de costat l'asfalt i, de les dues pistes que hi ha a la dreta de la carretera, prendrem la de la dreta. Eixa pista ens portarà fins al mas de la Font d'En Torres, punt molt important, ja que allí ens quedarem una estona per poder admirar la bellesa que ha fet la Natura amb unes roques molt grans que es troben al costat del mas, que alberguen una font anomenada de l'Esperança. Com que cal recrear-se detingudament, s'aprofita l'estona per poder esmorçar. Cal dir que en altes temporades de pluja, a més d'eixir l'aigua per la font, ixen també unes cascades per damunt de les roques, conferint-li un encant molt peculiar.

Què, ja s'ha esmorçat, s'han pegat uns bons glops de vi, i s'ha provat l'aigua de la font? S'ha satisfet la curiositat? No hi ha hagut pas cap esglai amb les vaques que s'han arrimat a beure a la font? Així doncs, seguirem endavant, que encara

ens quede molt de camí per xafar. Després de passar pel mig del mas de Font d'En Torres, emprendrem el barranc per la vora del riu de les Corses, que ens durà directes fins al Moli Rico. Però abans d'arribar allí, i després d'haver caminat una petita estona de mitja hora des de la Font de l'Esperança, trobem el petit calvari de Santa Creu, que està a l'esquerra del riu. Creuem el riu i passem a la seva dreta. Pugem barranc amunt i prenem un camí que ens durà fins una pista ampla, per la que poden passar cotxes, tot sense perdre de vista el riu.

Al cap d'haver anat un parell de quilòmetres, ens internem per la fullarasca i arbuts que hi ha a la dreta, i allí trobem la font més amagada de totes, tercera i darrera de tot el camí, que és la Font Donzella. Després d'haver sentit aquest nom tan majestuós, un es troba amb una font molt menuda, protegida de l'adversitat i del Sol per quatre enormes arbres, que li donen una ombra perpetua. Dins d'aquest palau de vegetació, la Donzella ens ofereix un raig d'aigua molt fi, però etern, ja que ningú l'ha vista seca mai, ni encara quan les temporades seques, per absència de pluja. Aquesta aigua et deixa amb un paladar finíssim (fins i tot pots paladejar-la com si fos un vi de molta solera). Darrere de la font es trobe la roca de la "fatal caiguda", anomenada així perquè farà uns vint anys, en una excursió dels pares escolapis, caigué d'allí un dels seus alumnes, quedant-se mort a l'acte.

— Uf! Quin cansament! Dues hores i tres quarts caminant!

Però cal reconèixer que l'ex-

cursió mereix aquest petit sacrifici...

— No, si ja t'ho deia jo... Bé, tornem a reprendre la pista i tan prompte com es puge, es torne a baixar a la vora del riu, el qual ens guarda petites satisfaccions amb uns tols d'aigua frescs i molt dispersats. Com ara et trobes al plé del Sol i vas més d'una hora i quart així, s'agraeixen unes petites remullades del cos en eixos tols. Amb això, arribem a vore, després una llarga estona, els primers vestigis de civilització: els horts del Moli Rico, masis en el que hem centrat el nostre objectiu. Degut a haver d'aprofitar millor l'aigua, han de sembrar a mitja hora de camí del mas. A partir d'ahí hi ha més aigua, més ombra i més vegetació frondosa que t'alegra l'ànima.

Quan has arribat al mas i has saludat als masovers, et deixes caure damunt de l'herba del frondós prat que es trobe davant del mas, i dines amb una fam de lladre. Pel teu costat va corrent l'aigua del riu que cola cap a Vallibona. L'ombra que produeix la gran muntanya rocosa et resguarda del sol tot el dia. Ací es troba un apartat de la civilització urbana. Pren un bon becassó i torna a reprendre el camí cap a casa.

— Avui he vist moltes coses que no sentia ni vivia. Ha segut una nova experiència inoblidable. Fins una altra.

NOTA: Aconsello a tots els interessats a fer aquesta excursió, que en lloc de fer-la en un dia, agafen la tenda d'acampada i es queden allí una setmana. Ho agrairan.

Gabriel M

La premsa d'Aragó parla sobre la contaminació

Tèrmica k-k

La premsa d'Aragó ha atacat el problema de la contaminació descaradament, excepte honroses excepcions, des de l'òptica, be ja de l'administració o de la propia part interessada.

Amb esta perspectiva, la premsa aragonesa trau el tema a la palestra a mitjans del 84, publicant un comunicat de la direcció del Medi Ambient "... La muerte de los pinos podría haberse producido de forma natural por la abundancia de lluvias tras una intensa sequía y no por la abundancia en la atmósfera de dióxido de azufre". Açò apareixia en el diari El Día, el 24-10-84.

Ja en el 85 i en este mateix diari, Miguel Llorente, en unes pàgines setmanals baix el títol de "La página verde" exposava el problema. Al dia següent, Joaquín Laudo des de Andorra, assenyalava en un article a primera plana "Los invernaderos de la Central Térmica ya dan tomates". Com és pot vore el pes específic de la Central i el poder que té sobre els mitjans de comunicació, es fa palès en este tema.

Després de la visita d'Enrique López, conseller d'Agricultura de la D.G.A., als pinars de Villarroya i Fontanete apareixia en El Día (27-4-85) "... ante las acusaciones de los municipios, fuentes de la dirección de la Central afirman que Endesa no contamina los montes de Teruel, sino que están mal cuidados".

Al 86, la premsa aragonesa li done més importància al problema del carbó en quant a la possible baixa dels preus per la baixa quantitat de Termies i alt contingut de sofre.

Pot ser que siga en l'any 87 quan la premsa haja escrit més

sobre este problema. A l'Heraldo de Aragón (10-1-87) hi havia un article en el que es llegia "Los Alcaldes de Els Ports tomarán medidas de presión", es parlava de los possibles mesures com la dimissió dels alcaldes i la d'organitzar una manifestació a Castelló.

Ja al mes de febrer, comencen a aparèixer notícies sobre el NILU. El 10-2-87, en "El Día", apareix amb titulars "Endesa rebate el informe noruego sobre los humos"; i en el "Heraldo de Aragón", "Los noruegos creen que Andorra contamina los bosques valencianos", i afegia "Mientras Endesa piensa que se trata de una agresión a la minería del Carbón para potenciar la alternativa nuclear".

Després de la manifestació del 8 de març a Castelló, apareix el dia 10 a El Día un to quasi ironitzant "Nueve autocares de Els Ports fueron a Castellón", comentant i minimitzant la manifestació.

Un dels articles on es manifesta de forma més clara la manipulació informativa és el firmat per Angel de Uña el 7-4-87 en el Heraldo de Aragón, "Lo que se juega en Andorra y Escatrón es algo más que la pura anécdota de mantener en funcionamiento y poner en marcha una nueva central térmica alimentada con carbones de la zona. Lo que se está jugando con las denuncias de Castellón y el País Valenciano en general es un modelo energético de futuro".

Si alguno de los recursos que se manejan en estos momentos en las Cortes Valencianas o los que se proyectan enviar como querrela al juzgado prosperan aunque solo fuera con la detención con carácter cautelar, estaríamos ante una crisis energética de enormes dimensiones.

Pero hay más; si prosperasen estas opiniones contrarias a los estudios más solventes, se puede poner en revisión el modelo español de generación de energía, que tiene como objetivo el empleo de recursos racionales, carbones sobre todo, antes que depender de abastecimientos externos. Un 40% de la electricidad española se produce con el carbón nacional.

La alternativa sería la importación de crudos y lo que es más sospechoso, la alternativa nuclear. ¿Será esto lo que se busca?

No obstant això, l'article que més ha atacat el problema pot ser que siga un publicat en el maig del 85 en la revista "Esfuerzo Común", encapçalat per estos titulars: "La Contaminación mata decenas de miles de Has. de bosque en las provincias de Teruel, Castellón y Tarragona" "la térmica de Andorra parece la causante". Darrere d'un detallat informe del fenomen de la pluja àcida, i a partir dels efectes

vists en els monts de Villarroya i Fontanete, per els guardes d'ICONA, afirma el següent: "Pese a que todos los indicios apuntan a la Central Térmica de Andorra como foco contaminante, no se quiere indicar así, por los estamentos oficiales y se lanzan peregrinas motivaciones". En un altre dels paràgrafs s'apunte, "Solo se habla de estudios cuando habría que estar tomando medidas", l'article acaba: "La solución no es esconder la cabeza".

Este informe està basat pràcticament en els articles apareguts en El Día i el Heraldo de Aragón, els dos diaris de més tirada en tot l'Aragó i en un article de la revista Esfuerzo Común.

J. M.

L'aire de la muntanya no fa pudor...

Ens sabem pobres, sense indústria, però sempre podem dir als visitants de la ciutat que la qualitat de vida als Ports consistia en una vida sana, en contacte directe amb la Natura, les aigües medicinals de les nostres fonts, l'aire pur i sec de la muntanya... Ens creiem en un paradís, i de cop, hem descobert que vivim en una de les zones rojes de pol·lució atmosfèrica d'Europa.

QUE ES LA POLLUCIO ?

Dits pol·lució es dir brutícia, profanació i degradació de la natura. Multitud d'accions de l'home degraden d'una manera u altra el mitjà natural produint perturbacions ecològiques que poden arribar a veritables catàstrofes.

Durant segles, les causes de la pol·lució foren nombroses i d'importància limitada. Eren, principalment, resultat de la contaminació per bacteries patògenes de les aigües superficials, i constituïen la causa de malalties o epidèmies com el cólera. Erradicades dels països industrialitzats, són encara un mal endèmic dels països del Tercer Món.

Tot al llarg del darrer segle, els canvis industrials han fet créixer les necessitats energètiques. El carbó, el petroli, el gas natural i l'energia electro-nuclear, s'han convertit en les principals causes de pol·lució de l'aire, l'aigua i la terra.

La tecnologia moderna, en permetre una expansió considerable de la producció industrial, ha engendrat masses enormes de residus minerals i orgànics, no biodegradables (pesticides, dioxines, metalls inoxidables, etc...), la història de la civilització industrial es caracteritza per un creixement espectacular de la quantitat i la intensitat de les causes de la contaminació les conseqüències són directament nefastes per a la salut humana i pertorben els diversos

processos fonamentals propis al funcionament de la biosfera.

Aquest darrers decennis, alguns casos espectaculars de pol·lució han fet perdre consciència al gran públic de les conseqüències de la contaminació accidental o crònica de l'entorn. Sols citarem alguns escàndols com la contaminació de les aigües del Rin, la catàstrofe de Seveso amb 1288 persones enverinades per la dioxina, la marea negra de les costes del Nord de Bretanya provocada pel naufragi de l'Amoco-Cadiz, l'accident de la central nuclear de Txernobil i la contaminació dels pins de la Babiera alemanya.

I ara, aci, poc poc, però progressivament, i sense que es prenguen mesures per aturar-ho, la contaminació de la nostra comarca.

L'OXIGEN: ALIMENT DE VIDA

Són molts els que encara pensen "Si no ho veig, no m'ho crec"... i l'aire, certament, és invisible. És per aquesta creença espontània i popular que fins el segle XVIII l'aire no es va considerar com a matèria. El primer que va parlar de l'aire com a matèria va ser el saví francès Lavoisier que, per cert, va morir a la guillotina.

Lavoisier, fundador de la química moderna, per donar-li a l'oxigen el respecte que mereixia l'anomenava *Pavulum Vitae* que vol dir "aliment de la vida". Actualment li diria probablement *Poubellum Modernae Vitae* "femer de la vida moderna".

La pol·lució atmosfèrica constitueix la forma més evident de les degradacions de l'entorn. Les principals substàncies contaminants de l'aire són els gasos i les partícules sòlides. Molts contaminants, injectats a l'atmosfera, reaccionen entre ells per donar nous compostos tòxics com és el cas de la causa de les pluges àcides i problema molt important de les regions

més industrialitzades d'Europa... i ara de les comarques més pobres del Nord del País Valencià !

ELS EFECTES DEL SO I LA PLUJA ACIDA

L'any 1982 s'avaluava en 200 milions de tonelles la quantitat total de SO₂ expulsada a l'atmosfera per les combustions arreu del món. Aquest gas és transformat ràpidament en l'aire en àcid sulfúric, el qual juga un paper essencial en la formació de núvols àcids, principalment, en les zones fredes i les grans ciutats. Ell és responsable, en gran mesura, de les pluges àcides que, actualment, es consideren com una veritable catàstrofe ecològica, ja que són els responsables de la mort a gran escala dels boscos de coníferes.

Els pins tenen una sensibilitat particular al SO₂. Es calcula que més de cinc milions d'hectàrees afectades dintre de la CEE pels efectes conjugats d'aquests gas i de les pluges àcides. Sols la regió de Babiera (RFA), l'any 1979 tenia 80.000 hectàrees de pins presentant signes inquietats de degradació, quatre anys més tard, l'any 1983, 3.100.000 hectàrees estaven severament afectades.

Els animals i els humans també són afectats per la pol·lució de l'aire pel SO₂. La toxicitat per als mamífers, afecta al sistema respiratori.

QUIN FUTUR ENS ESPERA ?

Fa cinquanta anys la infantge d'una fàbrica amb una ximeneia de la Central tèrmica de la Central tèrmica d'Andorra s'ha convertit en una amenaça per la gent de les nostres terres.

La comarca viu en estat d'urgència. La gent comprèn que una solució de recanvi suposarà costos considerables. Però la gent encara creu en la vida i exigeix a l'Administració una economia al seu servei, i no al contrari.

Joaquim Dolz

**EL GOVERN ESPANYOL NO
ESTA CONFORME AMB LA
REDUCCIO DE LES EMISIONS
DE SOFRE DE LES CENTRALS
TERMiques**

Els ministres encarregats del Medi Natural dels països membres del Mercat Comú, a proposta de la delegació alemanya, estudien la possibilitat d'una reducció de les emissions de sofre per part de les Centrals Tèrmiques construïdes abans de l'any 1980.

El pla proposa una reducció de les emissions contaminants de sofre per a l'any 1993; o siga, dona temps als governs de cada país per a que busquen els mitjans necessaris per eliminar l'emissió dels compostos de sofre.

Malgrat que aquesta proposta fixa un termini massa gran.

(1987-1993) 6 anys, el govern espanyol no està conforme i demane que aquesta moratòria s'amplie fins l'any 1997.

Fins al 97, ¿ quantes tones d'agents contaminants haurà dispersat per la nostra terra, la central tèrmica d'Andorra ?; quants arbres, pins, carrasques, ginebres, etc. s'hauran assecat ja ?; no s'estarà desertitzant irreversiblement la nostra comarca ?

El Sr. President de la Diputació Provincial de Castelló en una reunió que mantingué amb els alcaldes dels Ports i alguns del Maestrat, el 9 de gener a Vilafranca, ens assegurava mentre ens mostrava una pegatina de "Demà sera tard", que estava amb nosaltres. Pot ser... però el que sí que està clar és que els alts càrrecs de l'Administració espanyola no estan amb nosaltres.

J. M.

Tirem tot el confetti verd

L'Associació Cultural dels Ports davant del transcendental problema de la contaminació a la nostra comarca, i pensant que un dels pocs mitjans que tenim per a combatre'l és la màxima difusió de l'estat del nostre medi ambient. Hem decidit aprofitar l'elevat número de gent que es reuneix a l'ANUNCI de Morella per a poder donar a conèixer el que tota la comarca sencera va expressar a Castelló. La manera és simbòlica, però pensem que efectiva: tirar tot el confetti verd.

A continuació reproduïm el text que vam editar en un centenar de fulls. No cal dir que l'èxit dependrà de l'acceptació i col·laboració de tots.

ELECTRODOMESTICS MANERO

ESPECIALITAT EN
TAPES DE CUINA I
MARISCS.

SALUDE A LA CLIENTELA

CAFETERIA MARISQUERIA CERVESERIA ROURERA

ARA VENDA
AL CARRER
BLASCO D'ALAGON

Telèfon 16.01.02

T R A D I C I O N S P O P U L A R S

Costums Morellans "LA SANTJOANÀ"

La Nit de Sant Joan, nit plena de gràcia, de sortilegis, d'embuixaments, de misteri, nit propícia per a endevinar el pervindre, és la nit en la qual a Morella es celebrava "la Santjoanà". Nom que s'aplicava a una curta eixida que s'iniciava a la matinada del dia de Sant Joan i que consistia en el següent:

S'anava a un mas no molt lluny del poble —Romeu, Caseta de Vallés, el Tint, Les Casetes, etc.—, es venia llet, si podia ser d'ovella, acabada de munyir i sense bullir perquè tenia el gust diferent, i calia rentar-se la cara a una fonteta abans de l'eixida del sol.

En els temps actuals en què la ciència està tan avançada i que té tants medis diagnòstics per conèixer les malalties, i estem acostumats a tanta esterilització i higiene, més de quatre lectors es posaran les mans al cap en veure que ens preniem la llet crua, donat que podien contraure les febres de Malta o qualsevol altra malaltia.

Els de la meua generació asseguren molt seriósament:

- Ca, home, no mos fea mai res!
- Es que la raça era més forta? mos diuen els jòvens.
- L'aqueilo Tal en va prendre sempre aixina i no li va passar mai res.
- I de què va morir?
- D'una mala seguida, amb molta febre.

Ara jo em pregunto: "Què era aquella mala seguida"?

Tornant al que deiem, abans d'eixir el sol i havent-nos rentat la cara a la fonteta escollida, s'havia complert el ritual d'eixa nit plena de misteri. Si no es podia eixir de casa, per a no deixar perdre la gràcia, deixàvem un canter d'aigua a la serena per a rentar-nos la cara amb "aigua de la Nit de Sant Joan". Pòtser per això la gent de fa més d'un segle cantava aquella folia que ara em ve al pensament:

El mati de Sant Joan
fa bona nit i bon dia,
m'enduc el canteret nou
i m'hi vaig a l'aigua "fria".

I me cante un rossinyol:
- Donde vas, doncella mia?
- Vaig a rentar-me a la font
que me darà lozania.

Recordo un any, que anant a "la Santjoanà" amb la família, ens vam rentar la cara a Santa Lúcia i a la mateixa font ens vam trobar amb dos homes que portaven brusa i faixa. Es van rentar la cara, van traure de la faixa un mocador a quadres blaus, es van eixugar la cara, van fer un glop d'aigua i ens van dir:

- Ja tenim la gràcia de "la Santjoana".

No es fea solament això, sinó que els jòvens d'aquell temps anaven voltant pel poble cantant, fent enramades a les xiques...

Sé d'una "enramà" de final del segle passat, en la qual el xic va pujar al balcó de la xica i li va omplir d'ametles ensucrades, confits de pinyó i d'anís els testos de flors que hi tenia — que li suposaria un gran sacrifici econòmic— sent de guardia tota la nit per a que ningú ho tocara.

Els xics solien collir flor d'algun hort, heura i brosta, i ho posaven al balcó o a la porta de la xica. La cosa no passava d'endur-se'n testos del balcó d'una xica per a posar-los al d'una altra, però en ser demà se li tornaven. Pels anys 24 o 25 va venir a Morella un secretari de jutjat, la filla major del qual era molt bonica i molt simpàtica. Els jòvens d'un club del poble li van fer una "enramà" de flor preciosa i això que el seu balcó era el segon de l'edifici on està actualment el Banc de València. Al llarg del balcó van posar un cartell que deia: "A la simpàtica Luisa". Va ser tan encertada aquesta dedicatòria que d'ençà, va ser coneguda d'eixa manera...

Quan a una xica no se li tenia massa simpatia se li penjava un card al balcó i, alguna volta, fins una gàbia vella de conills. En alçar-se els pares i trobar-se aquell trasto al balcó, tot eren corregudes per a retirar-lo i que la gent no ho vegés. Però no sempre passava igual. Perquè conec el cas de una xica que va tenir el card tot el dia al balcó per voluntat pròpia i quan la gent que en eixir de missa d'onze tenia el costum d'anar a pegar un vol, passava per davant de sa casa, ella assomada al mateix balcó, anava observant als que miraven, endevinant d'aquesta manera que li l'havia penjat la colla d'amigues amb les que solia eixir.

Es deia que aquesta nit les xiques jòvens podien saber amb qui es casarien per la qual cosa feen la següent cerimònia: collien tres flors de cardinxa de pelets morats, que encara tingueren punxes. A cada flor, enganxat a la punxa, es posava el paperet amb

el nom d'un xic que els agradara o que elles sabien que no li eren del tot indiferents. Per tant, havent-hi tres flors hi havien també tres noms. Es cremava la flor a la flama d'un ciri i es tirava baix del llit. En ser demà al matí el que havia tornat a florir en la floreta morada, era el que havia de casarse. Mica creient-ho, mig no creient-ho, va haver-hi qui ho va provar, posant els noms de tres fadrinassos famosos a Morella i que podien ser els seus agüelos... I li van florir els tres. "A quin dels tres haig de triar?" — pensaria ella. Havia d'esperar l'any vinent per a conèixer el planeta?

Una altra forma d'endevinar el futur era: posar una safa plena d'aigua baix del llit. S'escrivia el nom de l'enamorat en un paperet que s'enrotllava ben atapeït i es tirava a l'aigua. El que a l'endemà s'havia desenrotllat i no se li havia esborrat el nom, era l'escollit. (Es podia escriure amb llapis, tinta, llapis-tintà...)

Una pràctica que ningú provava per temor era, posar una barqueta de paper dins d'una tina d'aigua. Amb els llums apagats, s'havia d'encendre un ciri, —tot això davant d'un espill—, i al tocar les dotze, mirar la flama i tot seguit l'espill que s'il·luminava i hi apareixia la cara d'un xic. Però no sé de ningú que ho hagi provat, per tant no us puc dir si resulta. Quin significat tenia la barqueta? Seria el vehicle en el qual venia l'esperit del de l'espill? No ho sé...

Molts direu que aquestes coses són mostres de la ignorància i la incultura "d'èpoques passades", però dins d'aquesta incultura mai hi va haver cap colla que mutilara i profanara una obra d'art secular i d'un valor incalculable, respectada per les inclemències atmosfèriques i pels esdeveniments històrics.

Com hem dit, quan algú s'emportava un test d'un balcó el tornava intacte. Però mai s'entrava, com ara es fa, a una casa saltant les tàpies de l'hort, arrasant el que hi ha plantat i emportant-se engres i tot.

Hi havia una agüeta que tenia una clavellinera florida que era l'enveja dels que la miraven, una preciositat. Li van dir:

— Que és la Nit de Sant Joan i no respecten res..

Però si la retirava se li trencava tota. Va preferir seure al balcó a l'aguait. A tal i quina hora, quan ja li va parèixer que tot estava tranquil, se'n va anar a dormir. A l'altre dia, la clavellinera estava destrossada a la porta de la casa.

Es pot pensar que no és una tragèdia, però el que és ben cert és que per a aquella velleta la planta era una de les poques il·lusions que li quedaven en la vida.

El Codi Penal considera com a agravants del delictes de robatori la nocturnitat i l'escalament. Voleu dir que això que us acabo de contar no és un delictes "tipificat"? El que falta són persones que s'atrevisquen a denunciar-ho. No és prou dir: "Es un costum". Perquè de costums morellans n'han desaparegut de molt bonics, creatius i originals, que per a molts joves d'avui són ridículs i "passats", senzillament perquè els reporten un esforç, i això que estan sempre disposats a fer tot allò que no costa res, a dit "tot lo món ho fa", emprant-se en el grup, perdent la personalitat individual i sobretot volent demostrar una valentia digna d'una causa millor.

Aquestes gamberrades, com és ben manifest encara no són costum, però si ningú no fa res, acabaran de ben segur, sent UN MAL COSTUM.

Domi Pastor

Telèfons:

16.00.08 i 16.01.25

(2 línies)

Portal de Sant Mateu, 2

MORELLA (Castelló)

**MIRALL
MODA**

Avgda. Castelló, 75

Telèfon 44.13.63

VILAFRANCA

OU È PASSARÀ

Ja tenim damunt l'Aplec

Els propers dies 20 al 26 de juliol tindrà lloc a la TODOLELLA, el 10e. Aplec dels Ports, que es celebra precisament al poble on va començar fa deu anys aquesta festa comarcal.

Com a rellotge —com gairebé sempre— s'està treballant dur per tindre-ho enllestit. Des d'aquest escrit volem fer-vos-ho saber i a més donar un avanç del que es farà realitat les dates esmentades.

— DIVENDRES 24. — Cercavila anunci oficial de l'obertura de l'Aplec. — Festa per als majors. — Ball amb orquestra.

— DISSABTE 25. — Cercavila amb dolçainers. — Inauguració de les exposicions "L'Espardenya", "Todolella i La Dansa Guerrera". — Teatre amb l'obra "El Dolçaire de Tales" de Xarxa Teatre. — Xocolata per als xiquets. — Festa de l'Aplec amb dos orquestres.

— DIUMENGE 26. — Cercavila. — Concert de música. — Mascletà. — Paella per a tots (5.000 racions). — Xarangà. — Festival de danses "El eiró" de la Poble Tornesa "Dansa Guerrera". — Ball popular amb l'orquestra Macumba.

Apart s'està editant una revista que amb el nom d'"APLEC" surtirà el dia 24 amb divers contingut, tan de cara al poble com pensada per als visitants. Aquesta revista es pensa que cal fer-la cada any a cada poble on tinga lloc l'Aplec.

Ja ens vorem el proper 24!

IX PREMIS SAÓ

(Amb caràcter extraordinari amb motiu del número 100)

Hi podran concórrer tot tipus d'articles, reportatges, cròniques, semblances, etcètera, sobre esdeveniments, llocs, personatges o problemes del nostre país i de la nostra església, que afavoresquen el retrobament de la identitat del poble valencià.

BASES

1 Els treballs, en català, s'hauran de presentar per quintuplicat, mecanografiats per una sola cara i a doble espai, amb una extensió màxima de vuit fulis. Els originals aniran signats per l'autor, el qual farà constar, a més a més, el seu domicili i telèfon.

2 Es concediran dos premis de trenta-cinc mil pessetes (35.000 pessetes), un per cadascuna de les dues modalitats següents:

— Premi Josep Espasa, de temàtica religiosa.

— Premi Ramon Muntaner, de temàtica valenciana.

3 El termini de presentació clourà el 10 de setembre de 1987. Els originals es remetran al domicili de la revista (carrer Les Garrigues, 8, 5.ª 46001 València). Hom farà constar en el sobre: «Per als premis SAÓ 1987» i la temàtica escollida.

4 Si els treballs presentats no reuneixen mèrits suficients, el jurat podrà declarar deserts els premis.

5 Els treballs premiats seran publicats per SAÓ. Igualment, la revista es reserva el dret de publicar qualsevol altre treball dels presentats, tot i que no haja obtingut premi.

6 La composició del jurat, el veredict del qual serà inapel·lable, s'anunciarà oportunament.

7 La presentació dels originals suposa l'acceptació d'aquestes bases.

València, maig 1987.

Cinctorres

Les festes patronals de Cinctorres seran del 25 al 31 d'agost.

Entre els actes programats estan els següents:

— Pregó infantil el dia 25 amb l'actuació del grup d'animació XARXA Teatre i per la nit "encierro" i orquestra.

Bous de carrer els dies 26, 28 i 29. Bou embolat la nit del 27 i de foc la del 31.

El 27 dia dedicat als xiquets, jocs i animació

La nit del 26 teatre a càrrec d'un grup de Vinarós i la resta de les nits, ball amb orquestres (Manci, Cracs...)

Alifara jove a Mazaleon

Els dies 4 i 5 de juliol, han actuat els grups Apache, Ebano. L'entrada era gratuïta i havia lloc per acampar.

ACCIÓ CULTURAL DEL PAÍS VALENCIÀ

Acció Cultural té en l'actualitat més de 7.000 socis i una organització amb oficines a Castelló de la Plana, Alacant i València i, també, nuclis comarcals actius i ben definits. Les activitats que duu a terme es poden englobar així:

A) Educació i Joventut

- Raconet de Jocs i Cançons
- Aplecs d'Estudiants
- Curssets per a monitors
- Escola d'Esplai
- Colònies de vacances
- Coordinadora d'Ensenyants
- Trobades amb la ciència

B) Cultura Popular i Folklore

- Mostres d'art popular
- Curssets de dansa
- Actuacions de grups folklòrics

C) Medi Ambient

- Accions de salvament ecològic
- Dia de l'Arbre

D) Llengua

- Campanyes Carles Salvador
- Curssets de llengua per correspondència

E) Llibres, Arxius i Publicacions Periòdiques

- Edició d'un butlletí intern
- Centre d'Estudis i Documentació
- Subvencions a revistes i llibres
- Donació de lots de llibres a biblioteques
- Replega i ordenació d'arxius i documentació
- Fons de material àudio-visual

F) Difusió Cultural

- Recitals de cançó
- Exposicions artístiques
- Recitals de poesia
- Conferències, col·loquis i taules rodones
- Projeccions de pel·lícules
- Cicles sencers integrant totes aquestes activitats

D'altra banda, Acció Cultural col·labora amb institucions de tota mena i ajuda aquelles que, tenint objectius semblants als nostres, ho sol·liciten.

Tot això només és possible gràcies als mitjans econòmics i humans que els nostres socis posen a disposició de l'entitat. Cada soci d'Acció Cultural paga una quota mínima de 1.500 pessetes trimestrals. Aquestes aportacions donen vida material a totes les nostres activitats i serveixen per a portar la nostra veu i la nostra activitat per tot el País Valencià.

ACCIÓ CULTURAL DEL PAÍS VALENCIÀ

Moratin, 15, 8^a - 46002 VALÈNCIA - Tel. 351 17 27

Butlletí d'Inscripció

1r. cognom ..... 2n. ....

Nom ..... Professiò .....

Lloc de naixement ..... Any .....

Domicili ..... Població .....

Codi Postal ..... Tel. Particular ..... Domicili

del treball ..... Població .....

Tel. del treball ..... S'ha fet soci d'Acció

Cultural del País Valencià, amb una quota trimestral de

(feu una creu on calga):

- mil cinc-cents
- tres mil
- .....pessetes (quantitat superior a fixar pel soci)

Domiciliació bancària

En/Na.....

Carrer ..... Població .....

Banc/Caixa ..... Agència .....

Carrer ..... Població .....

Compte corrent/llibreta nùm .....

Distingits senyors:

Us pregue que atengueu, amb càrrec al meu compte i fins a nova ordre, els rebuts de ptes ..... que trimestralment us presentarà Acció Cultural del País Valencià.

..... d ..... de 198 .....

Firma

REVISTA

REVISTA COMARCAL
DELS PORTS

ANY I n.º Estiu

Ajut 500 ptes.

MONGRÀFIC: L'EMIGRACIÓ

